

protestáns Téka

A Károli Gáspár Református Egyetem
Hittudományi Karának diákújsága

I. évfolyam 1. szám, 2006. szeptember
Megjelenik évente 8 alkalommal: szeptember,
október, november, december, február, március,
április, május.

Kiadja:

Károli Gáspár Református Egyetem
Hittudományi Kara

A kiadásért felel:
A KRE-HTK dékánja

A folyóirat megjelenését a Dunamelléki
Református Egyházkerület támogatja.

A szerkesztőség címe:
1092 Budapest, Ráday utca 28.
Tel/fax: 06/1-218 0266
e-mail: protestansteka@gmail.com

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság:
Csóke János, Esztergály Előd Gábor,
Imre Zita, Kovács Zsolt Levente, Miklósy-
Hosszú Ödön Koppány, Nyiscsák Emma,
Stefán Attila

Korrektor:
Nyiscsák Emma

Főszerkesztő és tördelő:
Esztergály Előd Gábor

Leveleiket, kézírataikat elektronikus és postai
úton is fogadjuk. A kéziratokat nem őrizzük
meg és nem küldjük vissza.

A folyóirat megjelenését és terjedelmét az
eladott példányszámok határozzák meg, ezért
minden támogatást hálás szívvel fogadunk a
következő számlaszámra:

Károli Gáspár Református Egyetem
OTP Bank Rt.
11705008-20436034

*(A megjegyzés rovatban kérjük feltüntetni, hogy a
Protestáns Téka számára!)*

HU ISSN 0000000000

Nyomás és kötés: Ro-La Kft., Valkó

Felelős vezető: Rózsavölgyi Sándor

Tartalom

KÖSZÖNTŐ

- A Szerkesztőbizottság köszönti az Olvasókat
- Szűcs Ferenc, a Károli Gáspár Református Egye-
tem rektorának köszöntője

IGEHIRDETÉS

- Ravasz László: A magyar csoda ('56. 11. 4.)

TANULMÁNY

- Ladányi Sándor: A református teológiai hallgatók a
forradalomban

ÉLŐ HIT

- Református hitünkéről egy művész-teológus szemé-
vel – beszélgetés Békési Sándor dékánnal

NAGYJAINK

- In memoriam Pongráz Gergely

KÖNYVAJÁNLÓ

- Ladányi Sándor: Adalékok a magyar református
egyházban az 1956-57-es esztendőkből törté-
nekhez

SZÉPIRODALOM

- Váci Mihály: Még nem elég!

PROGRAMAJÁNLÓ

BESZÁMOLÓ

- 1956 a Szigeten

HATÁRON TÚL

- Walter Lüthi prédikációja Magyarországról 1956-
ban.

A címlapon:

'56-OS MADONNA

Tóth Ilona a Kiskunmajsza alatti

'56-os kápolnában.

Kun Éva keramikusművész szobra.

Előfizetés:

Az újság előfizethető személyesen fél-
fogadási időben a szerkesztőségben, vagy
az Egyetem számlaszámára befizetett elő-
fizetési díjjal, jelezve annak jogcímét.

Az újság előfizetésének ára 1 évre
(postaköltséggel): 2100 Ft/8 szám.

A Protestáns Téka ára: 300 Ft.

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG KÖSZÖNTI AZ OLVASÓKAT

Sok szeretettel köszöntjük Olvasóinkat a Protestáns Téka első számával. Nagy örömkre szolgál, hogy részesei lehetünk, és Önökkel együtt kezünkbe vehetünk egy olyan újságot, amivel a mi Teremtő Atyánkat szolgálva, nemzetünk megmaradását, valamint embertársaink szellemi és lelki épülését segíthetjük elő.

A Protestáns Téka című diákújság megvalósulási tervzetét 2006. március 10-én fogadta el a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának (továbbá: KRE-HTK) tanácsa. A teológus hallgatók által megálmodott újság célja egy olyan periodikus folyóirat létrehozása, melynek segítségével ismertebbé tehetjük a magyar reformátusság jövőt megtartó szellemi és cselekvő értékeit. Példát mutatva mindezzel a református és a nem református fiatalok számára, szerte a Kárpát-medencében.

Az újság megalapításának alapvető oka az a felismerés, hogy a keresztyénséget – azon belül is a reformátusságot – és nemzetünket súlyos „betegség” gyötri, amely Isten országának közöttünk megnyilvánuló valóságát veszélyezteti. Ilyen például a világot színeitől megfosztó, mindent sablonizálni akaró globalizációs társadalmi norma, amely a nemzeti hagyományokat semmibe véve lelki és szellemi bizonytalanságot okoz korunk ifjúságának. Ilyen továbbá a történelmi egyházak és az egyén, a teológia (mint intézmény és tudomány) és a gyülekezetek közötti – méreteiből és átláthatóságából fakadó – szüségtelenül nagy távolság, amelyet folyamatosan növel a mindennapunkat behálózó, feldolgozhatatlan és tartalmi ellenőrzés nélküli információs világunk. Röviden, ezek a problémák készítették bennünket arra, hogy egy hitéleti, tudományos és egyben szórakoztató folyóiratot valósítsunk meg a Teológia falain belül, utat találva a gyülekezetekhez, az ifjúsághoz, a magyar nemzethez, hogy Istent szolgálva a teremtett világ védelméért közösen szálljunk síkra.

Az újság tartalmának összeállításával megpróbálunk egy kiragadott témát minél szélesebb skálán bemutatni, bevonva nemcsak a teológiát, hanem a társtudományokat, mint a

régészet, a történelem, a néprajz, a különböző művészeti ágak, stb. képviselőit is. Szerkesztését tekintve a megadott témában tanulmányt, prédikációt, interjút, szépirodalmi- és egyéb írásokat is szeretnénk közölni, hogy az Olvasó, az elméleti tartalom mellett, gyakorlati válaszokat is kapjon kérdéseire. Az újság szerkesztését a teológus hallgatók szervezett csoportja, a Szerkesztőbizottság végzi a Hittudományi Kar professzorainak szellemi és erkölcsi támogatásával, amely egyben a tartalmi színvonalat is garantálja.

A 2006-os évet, a Protestáns Téka, *a forradalom évének* tekinti, az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére. Ezért az első számunkat, mint *a szellem forradalmát*, ezeknek az eseményeknek szenteltük. A KRE-HTK-nak túl azon, hogy intézményi kötelessége megemlékezni a magyar történelem eme példamutató eseményéről, személyes emlékei és élményei azok, akik a hősök emlékműve előtti fejhajtásra készítetik. Az akkori Budapesti Református Teológiai Akadémia (ez ma a KRE-HTK) növendékei is részt vettek nemcsak a harcokban, hanem a sérültek és a rászorultak megsegítésében is. Jelen számunkkal emléket kívánunk állítani valamennyi honfitársunknak, akik életüket kockáztatva, sőt feláldozva, Isten hívó parancsának engedelmeskedve, nemzetünk megmaradásáért küzdöttek. Név szerint is említve a Teológiai Akadémia két hősi halottját: Magócsi Istvánt és Herczeg Lajost. Példaképként tekintünk rájuk, szívünkben őrizzük emléküket.

Az idei év októberi számában a reformáció ünnepére fogunk emlékezni, így ez a szám *az egyház forradalma*, a novemberi *az ifjúság forradalma*, a decemberi pedig, a Szeretet földre születésének ünnepén, *a lelkiség forradalma* címet fogják viselni. Ezen témákban szeretettel fogadjuk véleményüket, hozzászólásaikat, írásaikat mind postai, mind elektronikus úton a szerkesztőség címére.

Kívánjuk, hogy a Protestáns Téka Olvasói örömeiket leljék törekvéseinkben és munkánkban. Erősödjének hitben, gazdagodjanak szellemiükben az újság által, hogy közösen, kéz a kézben haladjunk a cél felé, és együtt

vallhassuk Pál apostollal: „*ami mögöttem van, azt elfelejtve, ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok egyenest a cél felé, Isten mennyei elhívásának a Krisztus Jézusban adott jutalmáért*“.

Végezetül, Isten áldását, életető szeretetét és megtartó kegyelmét kívánva magyar testvéreinkre szerte a világban, a Szerkesztőbizottság köszöntőjét befejezve, és a Protestáns Téka 2006. év 1., az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékének szentelt számát elkezdve álljon itt, mint az Isten előtt győztes szabad-

ságharc mottója, Ravasz László prédikációjának (6. oldal) zárósorai: „*Kiállás egy zászló mellett, hangoztatása, egy névnek, a Krisztus nevének, megállás az ő ügye mellett és a kísértővel szemben. ... Magunknak eszközül adása, hogy Isten általunk és bennünk építse az ő szent városát, amelynek egyik tartománya legyen a mi országunk, egyik háza a mi fészkünk, egyik csoportja a mi családjunk, egyik serege a mi népünk, a Krisztusban megváltott emberiség földi és mennyei társadalmának közösségében.*“

A Szerkesztőbizottság nevében:

Esztergály Előd Gábor
főszerkesztő

KEDVES REFORMÁTUS HONFITÁRSUNK!

A magyarországi történelmi egyházak magukra maradtak a nemzetünk megmaradásáért folytatott küzdelemben. A jelen kormányzat csökkentette vagy teljesen megszüntette egyházaink anyagi támogatását és a felelősségteljes együttműködést. Úgy tűnik a közeljövőben nem várható változás ezen a téren, ezért kéri a Protestáns Téka Szerkesztőbizottsága testvéreink nagylelkű segítségét.

A Károli Gáspár Református Egyetem nehéz anyagi helyzete miatt nem tudja biztosítani az újság ingyenes megjelenését. Az előállításához szükséges anyagi fedezetet, amely szinte kizárólag a nyomdaköltséget jelenti – hiszen sem a szerkesztőség, sem a munkatársaink, sem a szerzők honoráriumában nem részesülnek –, külső forrásokból szükséges előteremteni. Bár tisztában vagyunk azzal, hogy nemzetünk nagy része súlyos anyagi gondokkal küszködik, mégis tisztelettel kérnénk Olvasóinkat, hogy támogassák kezdeményezésünket.

A Protestáns Téka értékesítése a kezdeti alacsony példányszám miatt korlátozott és behatárolt. Bizonyos gyülekezetekbe személyesen tudjuk elvinni az éppen megjelenő folyóiratot, de ahhoz, hogy más gyülekeze-

tekhez is eljusson, szükséges az Önök megrendelése. Ezúton buzdítunk minden kedves Olvasót, hogy akár gyülekezeti szinten, akár egyénileg is, rendelje meg folyóiratunkat, hozzájárulva a jövőbeni megjelenéshez!

Mint említettük, az újság önfinanszírozó, ezért a példányszámát és a terjedelmét az előfizetők száma és a támogatások határozzák meg. Kérjük, hogy ki-ki lehetőségéhez mérten vagy előfizetéssel, vagy adománnyal támogassa e hiánypótló folyóirat megjelenését.

Előfizethető az alábbi címen, amelyre az adományokat is várjuk: **Károli Gáspár Református Egyetem**, bankszámla száma: **OTP Bank Rt. 11705008-20436034**.

(A megjegyzés rovatba kérjük beírni: a Protestáns Téka számára.)

A folyóirat ára személyes vásárlás esetén 300 Ft/lap, míg az előfizetés díja egy évre 2100 Ft/8 szám.

Bővebb információval állunk a rendelkezésükre telefonon: 06/30-4888780 vagy protestansteka@gmail.com.

SZÚCS FERENC, A KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM REKTORÁNAK KÖSZÖNTŐJE

Aki – mint magam is –, évek óta figyelemmel kísérheti a diákéletet a Teológián, könnyen megállapíthatja, hogy szinte minden nemzedék tesz kísérletet egy-egy újság elindítására. Nem kell ezen meglepődnünk, hiszen mind a szerkesztők, mind az olvasók öt-hat évente kicserélődnek. Így az sem újdonság, hogy a nyolcvanas évek végétől kezdődő „sajtótörténetünk“ meglehetősen színes képet mutat, az írók és olvasók változó igényeit követve. Volt, amikor a nyári konferenciák tanulmányi anyagát publikálták, volt, amikor neves szerzők cikkeit fordították magyarra, vagy csak egyszerűen a mindennapi diákélet dolgaira reagáltak könnyedebb stílusban. E kísérletek közös vonása mégis az a törekvés, hogy az értelmiségi létre készülő hallgatók élni kívántak az irodalmi kommunikáció eszközével, kipróbálva, csiszolva saját vita és íráskészségüket, megszólítva egymást és tanáraikat, képet adva életünkről a testvér intézmények érdeklődő olvasóinak is.

Ebben a sorban örömmel üdvözlöm a PROTESTÁNS TÉKA elindulását is. Ami esetleg hosszabb életet ígérhet számára, az talán az általánosabb célkitűzés, hogy tudatosabban kíván kilépni az intézmény falai közül, és számít a volt hallgatók, gyülekezeti tagok megtisztelő figyelmére, tehát az eddigieknél szélesebb olvasóközönségre is. Kívánom, hogy a szerkesztőknek ez a vágy teljesüljön és legyen az újság a gyülekezetek és a teológia közt egy élő, dinamikus kapcsolat eszköze. Javasolom, hogy a lap adjon helyet lelkipásztorok, presbiterek, gyülekezeti tagok véle-

ményének, esetleges kritikai észrevételeinek is, hiszen közös az a célunk, hogy a lelkész és vallástanár képzés egyre jobban szolgálja egyházunk lelki-szellemi megújulását.

Örömmel látom, hogy a szerkesztők terveiben jelen van a protestáns kultúra hagyományaira épülő nyitottság a közéleti kérdések iránt is. Az idei kerek évforduló kínálja az alkalmat az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeire történő emlékezésre, a mai teológiai reflexiókra. A teológia udvarán lévő három kopjafa naponta emlékeztet minket, hogy intézményünknek az áldozatok okán is közvetlen kapcsolata van az akkori történelmi eseményekkel. De azt talán kevesebben tudják, hogy '56 emléke bűvópatakként akkor is jelen volt intézményünk falai közt, amikor erről csak hallgatni volt szabad. A nyolcvanas évek elején, közepén októberben többször jelent meg olyan névtelen írás a faliújságon, amely a mártír hallgatók emlékét idézte, vagy a *Reformáció* című újság korabeli egyetlen számából közölt fotokópiát. Természetesen nem kis riadalmat okozva ezzel az intézmény vezetésében. Az „elkövetők“ kilétére azonban hála Istennek soha nem derült fény. Mégis, fény volt ez az akkori idők sötétségében.

Kívánom, hogy ezeknek a pásztortüzeknek a lángja melegítse át a mai hallgatók szívét is, és ne engedjék, hogy mai életünk sok talmi csillogása elhomályosítsa ennek igaz fényét!

ÍGY KEZDŐDÖTT A TEOLÓGIÁN

A budapesti Református Teológia az elnyomatás évei alatt is végig az ellenálló református fiatalok középpontja volt. Hogy csak egyet említsünk: itt született meg az a hitvallás, amely megjárta a külföldet és hazánkban is széles körben elterjedt. A forradalom előtti héten azonban különösen élénk és izgatott légkörben ált az ifjúság. Egyes órákon heves viták zajlottak egyházi és állami életünk kérdéseiről. A teológusok előtt az *Út* legújabb száma mellett a hitvalló nyilatkozat és a többi „apokrif” írás is ott feküdt. Az azóta hősi halált halt Magócsi István vezetésével egy csoport 19 pontba foglalta követeléseit, s azokat a dékán úrral együtt diákszékesben készült október 26-án megtárgyalni. Október 22-én, hétfőn többen részt vettek az Építőipari Műszaki Egyetem nagygyűlésén. Másnap az ifjúság nyilatkozatot küldött a MEFESZ-nek, melyben az egyetemi ifjúság harcaival való szolidaritását fejezte ki, s elhatározta, hogy teljes egészében részt vesz az Írószövetség által kezdeményezett tüntetésen.

Fél háromkor volt a találkozás a Gorkij fasorban, s a menet úgy indult el, hogy két sor író után egymásba karolva haladt a teológia ifjúsá-

ga. A Múzeum körúton találkoztak az egyetemi ifjúsággal innen együtt mentek tovább, s együtt csinálták tovább mindazt, ami a magyar ifjúságot a világ szemében is nagygyá tette.

Ezen az első felejthetetlen éjszakán kevesen aludtak a teológián. Voltak, akik együtt harcoltak a ferencvárosi fiatalokkal, a csepeli munkásokkal és az egyetemi ifjúsággal, mások már akkor sebesültmentő szolgálatot teljesítettek, vagy valamilyen más módon hasznosították magukat. Az elkövetkező napokban ki harcba, ki sebesültszállításban, ki élelemszerzésben és más apróbb munkákban szolgált. Akik pedig otthon voltak, azok a környéken dúló nagy tűzharca miatt a dékán úrral együtt a Ráday Könyvtárban tartózkodtak.

Két hősi halott és hat sebesült! A budapesti Református Teológia ifjúsága éppen úgy együtt küzdött a szabadságért a néppel, mint ahogy azt református őseik tették évszázadokon keresztül.

Bárczay Gyula

(Forrás: *Reformáció, I. évf. 1. szám. 1956. november 4-10. Főszerkesztő: Dr. Ravasz László*)

MEGEMLÉKEZÉSEK AZ 1956-OS FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC REFORMÁTUS EGYHÁZI VONATKOZÁSÁIRÓL

Időpont: 2006. október 20–21.

Helyszín: az Egyházkerületi Székház Díszterme, 1092 Budapest, Ráday u. 28. (1–3.), Budapest-Kálvin téri református templom, 1092 Budapest, Kálvin tér 7. (4.)

1. Október 20-án tudományos ülészak:

- a Megújulási Mozgalom történeti értékelése;
- a Bocskai-évhez kapcsolódóan az „Ellenállás joga Magyarországon és a Magyarországi Református Egyházban 1956-ban” címmel.

2. Október 21-én délelőtt:

A mártírhalált halt két teológusról, valamint a kivégzett Gulyás Lajos lelkipásztorról emlékeznek. Ugyancsak ezen a délelőttön emlékeznek a megtorlás áldozataira, az internált és börtönt szenvedett lelkipásztorokra.

3. Október 21-én délután:

Pap Lászlóra, a református teológia dékánjára, a Megújulás Mozgalom meghatározó egyéniségére, valamint Kardos János főgondnokra emlékeznek.

4. Október 21-én este:

Záró istentisztelet keretében Ravasz László püspökről emlékeznek meg a Kálvin téri templomban.

RAVASZ LÁSZLÓ A MAGYAR CSODA*

Lekció: Róm 8,26-31
Alapige: Zsolt 127

Az elmúlt hét eseményeiről a világsajtó egészen szokatlan elragadtatással számolt be. Káprázatos gazdagságban ragyogtak a magasztaló jelzők, amelyekkel hőseinket elhalmozták. Ezek között az tett nekem legjobban, amely a magyar szociális forradalom dicsőséges csúcspontját a magyar csodának nevezte.

A csoda mindig váratlan, meglepő. Senki sincs elkészülve reá. Igen, mert olyan erők jelennek meg benne, amelyek tökéletesen eltérnek a dolgok megszokott rendjétől, s csak ismeretlen felsőbb hatások teremtő ihletése megjelenésével magyarázható. Ki gondolta, hogy az az ifjúság, amelyet 10 év óta a maga képeire nevelt a hatalmi rendszer, ellenük fordul. A magyar munkásság példaadó engedelmessége vulkanikus lázadásba tört ki. Egy olyan politika, amely minden eszközt és alkalmat felhasznált, hogy biztosítsa a hatalmát, elveszíti a magyar nép lelkét.

De a csoda magán túlra utal. Az utóbbi napoknak világtörténelmi és emberi jelentőségén túl van még egy másik, ész feletti, lelki, hitbéli jelentősége is, mert kijelentés van benne, amelyet Isten a maga gondolatairól tesz. Egy olyan üzenet, amely minden embernek, az örök embernek szól, ami a világtörténelem tanúsága azonkívül, hogy az Igének együgyű, sokszor elismételt kijelentése. Ez pedig szól az emberi erő hiábavalóságáról, és az isteni erő, a kegyelem mindenhatóságáról.

Az emberi erő hiábavalósága

Bábelnek jó mérnökei és kitűnő munkásai voltak, mégis semmivé lett. Annak a hatalmi csoportnak is megvoltak a maga nagy tervei, azonkívül a korlátlan lehetőségei arra, hogy átalakítsa a világot. Emberi érzelem annyi erő nem halmozódott fel, mint az övékében. Egy vagy pedig néhány emberé volt a föld, a gép, az ember testi és lelki ereje. Övék 10 hosszú esztendő millió alkalmá. Senki sem szólhatott, senki sem kritizálhatott. Övék volt az ifjúság, mert ők taníthatták. És egyszerre ellenük fordul a nép, a munkásság, a gép, a gyár, a föld, az ifjúság, a nemzet lelke, mikor azt hitték: mindent megnyertek, íme, mindent elveszítettek. „Ha az Úr nem építi

a házat, hiába dolgoznak azon az építők; ha az Úr nem őrzi a várost, hiába őrzik azt az őrizők.“ Istenre építsed, Krisztusra fundáld a magad és nemzedet életét. Egyébként hiába építesz.

Hiába!

Óh, ez a hiábavalóság nagyon könnyen bekövetkezik, mert az ember hajlandó megfélemleni Istentől. Isten nagy tényei meghalványulnak a nemzetek és az egyének előtt. Megszokjuk Krisztust, mint az útszéli keresztet. S olyan közömbösen megyünk el mellette, mint az útszéli kereszt mellett. Vannak, akik még megemelik a kalapjukat, ha elmennek előtte, de egykedvűen továbbmennek, s az egész nem egyéb egy beidegzett reflexnél. De lassan kiesik életünkéből, számításainkból mindaz, amit Krisztus jelent. Üres szó lesz már, s nem kút, amelynek vizéből táplálkozunk; nem tűzhely, amelynek melegében élünk; nem napfény, amelynek világosságában járunk. Az ember magára marad, úgy kezdi építeni a várost, azaz végrehajtani az élet nagy változásait, elvégezni azt a munkát, amiért a földre érkezett, hogy Istennel nem törődik. Nem csoda, ha az elfelejtett Istenre kezdenek haragudni mindazok, akik látják, hogy egészen elfelejtve nincs, s a félig elfelejtett Istent kényelmetlen társtényezőnek találják. Így fejlődik ki a támadó hitetlenség, az a harcias istentelenség, az ember lázadása Gazdája, Ura, Teremtője ellen, amit a 2. zsoltár így ír le: „A föld királyai felkerekednek, és a fejedelmek együtt tanácskoznak az Úr ellen és az ő felkentje ellen: „Szaggassuk le az ő bilincseiket, és dobjuk le magunkról köteleiket!“ Az egekben lakozó neveti, az Úr megcsúfolja őket“. Nyomorult ember, te egy haragvó Isten ellenére akarsz építeni!

A hiábavalóság hiábavalóságot szül. Az Isten nélküli élet hiábavalóvá teszi az ember külső és belső életét egyaránt. Kiábrándítja hitéből, pedig a hit az élet vitaminja. Megkeseríti a szívét és a száját. Közömbösségbe, majd pesszimizmusba kergeti, ami nihilizmusban végződik. Egyre több ajakról szólal fel a chorus infernalis: nem érdemes szántani, vetni, gyümölcsfát ültetni. Nem érdemes korán felkelni, későn feküdni le, ahogy alapigénk mondja, azaz nem érdemes dolgozni. És nem érdemes élni. Micsoda rettenetes állapot, amikor a magyar parasztnak nem kell a föld, a magyar munkásnak utált tárgy a szer-

*Megjelent: Ravasz László: *Krisztussal a viharban* című prédikációgyűjteményben. Kálvin János Kiadó, Budapest, 2006.

szám, s a magyar lángelme úgy hessegeti és pusztítja el a gondolatait, mint a kártékony bogarakat. Persze, nem érdemes élni az embernek, ha csak gép. Nem érdemes élni, ha csak állat. Csak úgy érdemes élni, ha az ember Isten gyermeke, ha nemcsak test, hanem halhatatlan lélek is. Ha nemcsak a látható világot ismeri, hanem otthon van egy láthatatlan világban is. Ha nemcsak azt tudja, hogy miképpen lesznek az atomból a naprendszerek, hanem azt is tudja, kik vagyunk, honnan jövünk, hová megyünk, ki lakik a csillagok fölött. Csak úgy érdemes élni, ha az ember a földi világban egy láthatatlan és örökkévaló világ polgára is, s megadatott neki, hogy annak napfényében, békességében, levegőjében, szépségei, csodái között éljen. Csak akkor ember az ember, ha a láthatatlan világ realitása is tud lenni.

Ez azonban már nem az emberi erőfeszítés dolga. Ez az isteni mindenhatóságból és jóságból következő ajándék. Ez a kegyelem világa.

Álmában ad eleget

Alapigénk ezt így fejezi ki: „Szerelmesének álmában ad eleget“. Ezzel először azt mondja, hogy ajándékképpen, ingyen adja. Nem lehet sem kierőszakolni, sem megszolgálni. A kegyelem realitása, csodája, paradoxona éppen az, hogy Isten, az egyetlen és örök valóság, ez az általunk megsértett, megcsúfolt, megtagadott Isten mégis felénk fordul. Lehajol hozzánk megbocsátó szeretetével, zokogásra és térdre kényszerít, hogy az ölébe vegyen, elcsúfolt, elaltasson, mint egy síró gyermeket, hogy az ő békességét, fehér ruháját, ékes saruját, aranykoronáját adja hazaérkezett, tékozló fiának, akit azon szennyesen, rongyosan ölel át és emel fel, amikor az így zokog fel: „Nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezhes“.

Tudod ugyebár, tudod, hogyan és hol történt ez meg? Az, hogy az Isten leszállott hozzánk, hogy minket felemeljen, olyan lett, mint mi, hogy mi olyanok lehessünk, mint ő. Testté lett, emberré lett az Isten a názáreti Jézusban, hogy mint közülünk egy, magára vegye bűneinket, elszenvedje azt a fizetést, ami nekünk járt volna ki, tökéletes engedelmisséggel helyettünk, lázadók helyett, eleget tegyen hulló vérenek egyszeri és tökéletes áldozatával, kiengesztelje az Istenről elfeledkezett, a magát istenné tevő embert önmagával. Mindazokat, akiket itt az Ige az Isten szerelmesének nevez; mindazokat, akik megadták magukat neki, és elfogadták őt, aki nekünk adja magát, hogy fölemeljen egészen a szívéig, és részesévé tegyen az ő boldog életének.

Ez a találkozás, ez a nász, ez a tulajdonba vétel és tulajdonba adás, ez a legnagyobb csoda, az egyetlen őscsoda az ember életében. Sőt a teremtés, a testlélet, a feltámadás, a Szentlélek kitöltetése csak előkészület, út és eszköz ehhez a központi csodához, amelyben Isten és az ember és a teremtett világ szíve úgy ver együtt, mint a magzat és az anya vérkeringése. Hát hiábavaló-e ez az élet, amelyben Isten a mienk lehetne, hiábavaló-e az élet, amelyben mi Istenéi lehetünk?

Az élet kapujában

Sőt még ez a találkozás is bizonyos mértékig előkészület és kezdet. A folytatás, a következmény, a teljes kifejlődés arra, hogy Isten az ő szerelmesét, véren megváltott gyermekét kiállítja az élet kapujába. Alapigénk ezt egy olyan képben közli velünk, amelyik két-három ezer esztendővel ezelőtti szemlélethez származik. Egy ostromlott várost lát maga előtt, amelynek kapujában, mint a nyílak a hős kezében, ott áll a védelmező sereg. Nem nézik hányan vannak; nem kérdezik mi lesz holnap. Ők csak azt tudják, hogy a kapun belül van az élet, a kapun kívül a halál. A kapun belül: vannak a házak, az oltárok, a kertek, a műhelyek, az iskolák, a nép, a nyelv, a történelem, és nekik ezt meg kell védelmezni.

Ez a kép a keresztyén ember minden helyzetében egyformán áll. Isten mindnyájunkat az élet kapujába állított. Azaz egy olyan posztra helyezett, amelyik az élet és a halál határmezsgyéje. Kívül halál, belül élet. A pont maga, ahol állunk, a mindennapi áldozat, a mindenkori győzelem vagy a percnként való elbukás. A szolgáltnak és a misszióknak a képe. Kiállítás egy zászló mellett, hangoztatása, egy névnek, a Krisztus nevének, megállás az Ő ügye mellett és a kísértővel szemben. Szántóföldeken, gyárakban, családi otthonokban, hivatali helyiségekben, politikai tanácskozásokban, szavazásoknál, templomokban és utcán, hétköznapi és ünnepnapon, járnunk, állni, küzdeni az Isten szerelmesének, a kegyelem emberének: ez az élet. Magunknak eszközül adása, hogy Isten általunk és bennünk építse az ő szent városát, amelynek egyik tartománya legyen a mi országunk, egyik háza a mi fészkünk, egyik csoportja a mi családjunk, egyik serege a mi népünk, a Krisztusban megváltott emberiség földi és mennyei társadalmának közösségében.

(1956. november 4-ére szánt prédikáció. A szovjet támadás miatt nem hangozhatott el.)

A REFORMÁTUS TEOLÓGIAI HALLGATÓK A FORRADALOMBAN

A Budapesti Református Teológiai Akadémia teológus ifjúsága az
1955-1956-os esztendőben

Szeretném előrebocsátani és különösen is hangsúlyozni, hogy az 1956-os esztendőt, annak eseményeit a magyar református egyházban sem lehet önmagában szemlélni, tárgyalni, megérteni, még kevésbé értékelni, így a teológus ifjúság magatartását is csak az egyházban zajló folyamatok, események összefüggésében lehet. – Egy másik fontos szempont: a „világban“, a politikában zajló eseményeket, folyamatokat nem lehet összekeverni, egybemosni az egyházon belüli történésekkel, folyamatokkal, még akkor sem, ha olykor vannak kapcsolódási pontok; pl. a világtörténelemben, vagy hazánk történetében egyes események segíthettek – ha nem is közvetlenül – az egyházban folyó, történő eseményeket, folyamatokat. Az egyházban történtek nem része, „kihelyezett tagozata“, „alfaja“ a politikai életben történteknek, a forradalomnak! (A teológus ifjúság kapcsolata a magyar ifjúsággal közvetlenebbül is jelentkezik, de nem forradalmi vonatkozásban, amire majd szeretnék rámutatni.) – Még egy lényeges momentumra szeretnék utalni: a magyar református egyházban történtek nem „külföldről szervezett“ „ellenforradalmi cselekmények“, még kevésbé az „ige elleni lázadás“, hanem a folyamatosan ható kiváltó okok szerves része, következménye, „eredménye“, csúcsa!

Az államhatalom már 1945-ben és azután is egyre erőteljesebben beavatkozott az „egyház belügyeibe“, egyebek között pl. a számára nemkívánatos egyházi vezető személyek eltávolítása, és helyükre-helyettük a maguk embereinek pozíciókba juttatására való törekvéssel, („őrségváltás“), akik aztán hűségesen kiszolgálták az államhatalom, a megbízóik („gazdáik“) érdekeit-elvárásait; az ateista államhatalom egyházellenes érdekeit képviselték az egyházban ahelyett, hogy – eredeti értelemben: „tisztüknél fogva“ – az egyház érdekeit – ügyét képviselték volna az államhatalom előtt. Ez az egyházi vezetés, amely saját programjává tette az egyház visszaszorítását, „zsugorítását“, – természetesen – elvesztette a lelkipásztorok, presbiterek, egyháztagok többségének bizalmát (ami nem állt ellentétben az államhatalom érdekeivel-céljával, sőt!). (Ezt a folyamatot, eseménysorozatot azonban most nem kívánom részletezni. Többször megírtuk, elhangzott, stb. – szeretnék most már tulajdonképpeni témámra térni: a budapesti református teológus ifjúság helyzetére, magatartására 1956-ban, és annak előzményeire.)

A Budapesti Református Teológiai Akadémián Pap László dékán „még a sztálinizmus legsötétebb éveiben is, annyira távol tudta tartani a főiskolától az elnyomás jól ismert formáit, a szellemi és adminisztrációs terrort, hogy a teológus diákok szinte szabadon fejlődhettek és érthettek emberré. Diákként Pesten is részt vettünk az akkor még sok helyen eleven református gyülekezeti életben“ – írja Bárczay Gyula („Megújulás-megdermedés-megmozdulás. A Magyarországi Református Egyház harminc éve“, a Harminc év 1956-1986. című kötetben, Európai Prot. Magyar Szabadegyetem, Bern, 1986. 329. p.). „1948 és 56 között a legfelsőbb egyházi vezetőség által képviselt hivatalos egyház mellett, – írja tovább Bárczay Gyula – általa hol elnyomva, hol megtűrve, de mindenképpen tőle függetlenül és vele ellentétben, évekig a nyilvánosság minden lehetősége nélkül élt és hatott az evangélium sajátosan magyar-református szelleme. Nem a föld alatt, hanem a felszínen, de elszigetelve, mert a kapcsolatot teremtő egyházzervezet kizárólag a hivatalos vezetés

szellemét tükrözte. De számtalan megnyomorított hűséges falusi gyülekezetben és szívósan életben maradó városi egyházi közösségekben, csendes és bátor presbitériumok működésében, neves és névtelen lelkipásztorok munkájában a gúzsbakötöttség feltételei között is élt az egyház.“ (uo. 329.p.) – A teológus ifjúság pedig a gyülekezetekkel (a küldő, „anyaggyülekezettel“ és a Budapesten „beosztott“ gyülekezetével) szorosán tartotta a kapcsolatot. Csendesen, de jól látott, érzékelt mindent.

1953-ban meglátogatta teológiánkat Martin Niemöller (1892-1984) neves német (antifasiszta) teológus és lelkész, akkor, 1953-ban már a Hessen-Nassauai Egyház elnöke, ismert „békeharcos“, a Hitler-ellenes Német Hitvalló Egyház megalapítója, az 1934. évi barmeni zsinaton elfogadott ún. „Barmeni Nyilatkozat“ (majd „Barmeni Hitvallás“ néven is emlegetett) állásfoglalás egyik megfogalmazója, amely határozottan elutasítja pl. a fasiszta államhatalom beavatkozásait az egyház életébe, belügyeibe. Természetesen, ünnepélyes külsőségek között találkozott a teológus ifjúsággal. Bereczky Albert püspök kísérte. A teológusokkal folytatott beszélgetés során megkérdezte, hogy ismerik-e a Német Hitvalló Egyház küzdelmes életét, és a „Barmeni Nyilatkozatot“. Erre a hallgatók spontán, őszintén és egyértelműen felelték, hogy nem. Niemöller csodálkozott. Bereczkyt roppant kényelmetlenül érintette ez a szituáció, nagyon dühös lett, és ott rögtön megparancsolta az egyébként is nagyon megszeppent Csekey Sándor professzornak, hogy sürgősen pótolja a „súlyos mulasztást“, „hiányosságot“! (Csekey meg is írta a legújabb kor egyetemes és magyar egyháztörténeti jegyzetét, de megjelentetni nem volt hajlandó, gépírásban állt a hallgatók rendelkezésére. – 1956. február 11-én, súlyos betegség után el is hunyt. 1928 óta volt az egyháztörténet tanára teológiánkon.) – Így, ezek után aztán a budapesti református teológus ifjúság előtt is ismertté vált a Német Hitvalló Egyháznak ez a nagyon fontos és jelentős irata. (Martin Niemöllert 1955. szeptember 17-én, a centenáriumi ünnepségek keretében a jubiláló Budapesti Teológiai Akadémia díszdoktorává választotta.).

Ezen eset megemlézése a következők miatt volt szükséges:

1953. március 5-én meghalt Sztálin. Június 4-én megalakult az (első) Nagy Imre-kormány. A miniszterelnök expozéjában – egyebek között – az egyházakkal szembeni adminisztratív korlátozások enyhítését helyezte kilátásba. Ez egy ideig bizonyos „szabadabb légkört“ biztosított. Bár már ezt megelőzően is a lelkipásztorok nagy része hűségesen végezte munkáját, szolgálatát – Reményik Sándorral szólva – „ahogy lehet“-ett, és a gyülekezetek is élték a maguk életüket, a lehetőségek keretei között (néha még azokon túl is). – A lelkipásztorok a már korábban bevezetett, megszokott egyházkerületi, egyházmegyei lelkészkonferenciákon, lelkészkerületi értekezleteken, (maguk között csak „fejtágítók“-nak emlegetett) nyári „továbbképző tanfolyamokon“, vagy a „missziói bizottsági üléseken“ 1953 végétől, főként 1954 nyarától egyre inkább eltértek a „hivatalos“ kiadott programoktól („brossúráktól“), és – néha heves viták, csatározások közepette – azokat a témákat tárgyalták, amelyek a gyülekezeti életet és a lelkipásztori munkát, szolgálatot érintették, elsősorban a misszió ügyét lehetőségének hiányát. Ezekben az összejöveteleken és egyéb fórumokon született határozatoknak írásbeli lecsapódásai is keletkeztek, amelyek részben gépírásos másolatokban terjedtek, egy részüket megküldték az Egyetemes Konventnek és az Állami Egyházügyi Hivatalhoz (vagy más úton jutottak azok el oda!). Közülük néhány komoly egyházkritikát is tartalmazott, de ugyanakkor a kibontakozás útját is kereste, segítette.

Ezzel érkeztünk el oda, amiért e hosszabb háttérfelvázolást, bevezetést elmondtam:

1955 tavaszán a Budapesti Református Teológiai Akadémia néhány hallgatója (lelkészjelöltek), fiatal, „frissen“, az előző években végzett segédlelkészek, lelkészek egy idő óta elemezték a református egyház helyzetét és keresték a megújulás lehetőségét. Időnként összejöttek, megbeszélést tartottak. Martin Niemöller 1953-as látogatása következtében „a Német Hitvalló Egyház küzdelme friss ismeretében, valamint a Barmeni Hitvallás szövegének hatása alatt“ egy „Hitvalló Nyilatkozat“-ot fogalmaztak, többekkel megbeszéltek, a végleges szöveget német nyelvre is lefordították, amelyet aztán 1955 őszén, a Teológiai Akadémia centenáriumi ünnep-

ségére ide érkező külföldi vendégeknek is – konspiratív, néha romantikus körülmények között – átadtak. (Így a magyarországi valós egyházi helyzet a nyugati egyházak előtt is ismertté vált. Az Egyházak Világtanácsa Központi Vezetősége 1956. július 28. és augusztus 4. között Galyatetőn tartott ülésére érkező nyugati vendégek ezek ismeretében tájékozottak voltak a legtöbb fontos magyarországi témában. – A „Hitvalló Nyilatkozat“ Magyarországon is mindinkább terjedt, igaz leginkább illegálisan, de 1956 őszén azután „Hitvalló Egyház 1956-ban Magyarországon“ címen nyilvánvalóvá lett, hogy a Nyilatkozat nem egy szűk, elszigetelt kis csoport nézeteit, különvéleményét tükrözi, hanem a közegyház széles tömegei meggyőződésének és akaratának adott kifejezést. Ezáltal hatott, és jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy 1956 nyara végére, őszére megalakult, gyorsan megerősödött és az egész országra kiterjedt a „Megújulási Mozgalom“.

A Hitvalló Nyilatkozat 4 pontból áll és – a Barmeni Hitvallás mintájára – a Szentírásból vett idézettel kezdődik, annak pozitív kifejtését adja, aktualizálva az akkori viszonyokra, majd ennek ellenpontjaként a negatívumokat sorolja fel, amit „kárhoztat“, a legfontosabb, lecsökkenthetőbb momentumokat szedi csokorba. Így elsőként:

"Hamisnak tartjuk – mondja – azt a tanítást, mely szerint a megváltás erői úgy működnek a profán történelemben, hogy ott egy állandó, pozitív irányú fejlődést idéznek elő. A történelmi materializmus optimista fejlődés-hitének ez a szótériológiai szentesítése igeellenes. Igeellenes tehát az a teológiai mezbe öltöztetett történetfilozófia, amely szerint jelenlegi társadalmi rendünket a hivatalos egyházkormányzat több nyilatkozatában a megváltás pozitív történeti hatásának, és ennek ilyen értelmű igenlését a keresztyén hit tartalmává teszi. A Krisztusban való újrateemtés kiteljesedésének irányát a szüntelen megújuló egyházban, és nem bizonyos politikai, gazdasági formák változásában látjuk. A megváltás nem Isten országává növekedő profán történelmet, hanem egyre inkább kibontakozó üdvtörténelmet eredményez..."

Növekvő aggodalommal látjuk, s bizonyosodunk meg afelől, hogy mikor egyházkormányzatunk beszüntette missziói telepeink

működését, s a nem lelkesítő személyek, az úgynevezett „laikus“ munkások mindennemű missziói szolgálatát eltiltotta, kihasználatlanul hagyta az egyház és állam között 1948-ban kötött egyezményben foglalt lehetőségeket, a különféle missziók (gyermek, ifjúsági, pogány, cigány és iszákosmentő misszió) teljes letiltását, vagy igen nagyfokú korlátozását idézte elő. Mindezzel a mai hivatalos egyházkormányzat az evangélizációs szolgálat tudatos és tervszerű elgáncsolását tűzte ki célul. A legaggasztóbb az, hogy mindezeknek teológiai magyarázatát is adva, e felelőtlen tetteket úgy ünneplik, mint missziói felfogásuk megújulását. Az egyház e missziói küldetésével egyet nem érthetünk, és Krisztus Jézus parancsának engedelmességgel, a tiltó rendelkezések ellenére a missziói szolgálat bátor továbbfolytatását minden egyháztagra, különösen a lelkipásztorra nézve kötelezőnek tartjuk. ...

Aggodalommal látjuk, hogy mai egyházkormányzatunk a prófétai szolgálatnak csak az első felét tölti be, a másik felét teljesen elhallgatja, s ezáltal szolgálatának egyensúlya annyira felborul, hogy a szolgáló egyház „kiszolgáló“ egyházzá vált. E helyzetet csak súlyosbítja és tetőzi az a körülmény, hogy egyházkormányzatunk olyan dolgokat is igenel, amelyekre nézve tiltó prófétai szavát kellene hangoztatnia. Ezért nemcsak arról van szó, hogy a világ felé való szolgálat egyensúlya felborult, hanem arról is, hogy egyházunk – éppen szolgálatában – az igazmondás érveit látszik elveszíteni, megfélemlítve az egyház Urának főpapi könyörgéséről: „Szenteld meg őket a te igazsággoddal: a te Igéd igazság“ (Jn. 17:17.). Éppen ezért szükségesnek látjuk emlékeztetni minden testvérünket, hogy amikor állami vagy egyházi feletteseink előtt állunk, engedelmeskedjünk félelem nélkül Urunk akaratának azzal, hogy beszédünkben és cselekedetünkben legyünk készen félreértés és hamiság nélkül az „igen“ és a „nem“ megvallására egyaránt.

Hamisnak kell tehát bélyegeznünk az egyházon belül minden diktatórikus klikk-uralmat, amely Krisztus uraságának megrablását jelenti. Mikor pedig jelenlegi egyházkormányzatunk a világban használatos megfélemlítő módszerekkel igyekszik döntéseit az egyházban érvényesíteni, valamint a gyülekeze-

tek nyílt ellenállása ellenére, minden reformátori örökséget megcsúfolva, egyeseket hatalmi úton erőszakolnak rá a gyülekezetekre, másokat pedig, mivel az egyházkormányzat által hirdetteket nem helyeslik, vagy azt kritikával illetik, erőszakkal és koholt vádak alapján eltávolítanak, áthelyeznek, állásuktól megfosztanak, mindezzel csak azt bizonyítják naponként, hogy a „hamis“ utat választották. Döntéseikkel szemben ellenvéleménynek nincs helye, s ha valaki mégis megkockáztatná, azt szektásnak, rendbontónak, sőt államelenes egyénnek tüntetik fel. Súlyosbítja a helyzetet, hogy nem csupán adminisztratív egyházkormányzati döntések diktatórikus keresztülviteléről van szó, hanem egy új, igen sok tekintetben kérdéses teológiát is, mint Szentírás egyedül érvényes és aktuális magyarázatát igyekeznek a lelkipásztorokkal elfogadtatni, s az ahhoz való viszonyulásuktól teszik függővé szolgálatukat.

Egyházi vezetésünk fentiekben vázolt csoport-jellegével függ össze az is, hogy a világkeresztyénséggel való kapcsolatok fenntartása is kizárólag e szűk körű „klikk“ hatáskörébe tartozik. Ennek eredményeképpen a világ egyházainak találkozóira készült hozzászólások is csak ennek a terroruralmat gyakorló klikknek véleményét tükrözik, és nem tekinthetők a magyar keresztyénség egésze bizonyíthatóságának, noha arra tartanak igényt. Ugyancsak a fenti okok következtében az itt járó külföldi látogatóknak nincs módjuk a valóságos egyházi helyzet megismerésére. Ezért úgynevezett „ökumenikus“ szolgálatunk a világkeresztyénséggel való testvéri közösség gyakorlása helyett sokkal inkább annak félrevezetésévé, hamis bizonyíthatételévé vált.

Meg kell még jegyeznünk, hogy ez a klikkrendszer alkalmat ad a hatalommal való anyagi visszaélésekre is. Így áll elő az a helyzet, hogy míg a legtöbb lelkész fizetése alig éri el a létminimumot, ugyanakkor egyes vezető tisztségekben álló egyházi személyek aránytalanul, feleslegesen magas díjazásban részesülnek, s főképp olyanok, akik régi és újabb erköcstelenségeikről is országszerte hírhedtek. Semmiképpen nem indokolt az a pazarlás, amellyel egyházkormányzatunk a hivatalos fogadásokat, lakomákat, utazgatásait véghezviszi. Ez a fényűző pazarlás lehet az államhat-

alom politikai érdekeiért buzgólkodó személyek reprezentálása, de semmiképp sem arról a Jézus Krisztusról való bizonyíthatétevés, akinek a fejét nem volt hova lehajtania, s aki gazdag lévén, szegénnyé lett érettünk.

Ilyen körülmények között meg kell vallanunk, hogy mai egyházkormányzatunk döntéseit nem tudjuk minden esetben az egyház döntéseinek elfogadni. Ezért az engedelmességet nem tartjuk feltétlen kötelezőnek, sőt utat nyitunk annak a lehetőségnek is, hogy mai egyházkormányzatunknak való feltétlen engedelmesség sok esetben a Jézus Krisztussal szemben tanúsított engedetlenség is lehet. Különösen áll ez ott, ahol a „vezetés“ az igehirdetés irányítására vonatkozik, s rajta kívülálló célok s programok hirdetésével annak lezüllesztését jelenti.

Mindezekkel való együttműködés leghatározottabb megtagadásán túl kötelezve érezzük magunkat arra, hogy a zsinat-presbiteri elv, az anyagi ügyek tisztaságának ellenőrzése és az igehirdetés szabadsága érdekében szót emeljünk, és az Istentől nekünk adott erő és lehetőség szerint ezekért munkálkodjunk. Kérünk minden testvérünket, hogy egyházipolitikai döntéseikben ekképpen cselekedjenek, s a tanácsért hozzájuk fordulókat ezek értelmében világosítsák fel.“

Az 1956-os esztendő – a bonyolult nemzetközi helyzet mellett – a Magyarországi Református Egyház és a Budapesti Református Teológiai Akadémia számára is igen „mozgalmas“ időszak volt. – A forradalom leverése után, a megerősödő államhatalom – a lényegében helyreállított korábbi (1948-1949 utáni) egyházi felső vezetéssel – a tanári kar és teológus ifjúság tiltakozása ellenére – eltávolította tanári állásából és dékáni tiszteből Pap Lászlót, aki egyik vezéralakja volt az 1956 nyarától kibontakozó református egyházi megújulási mozgalomnak, és akinek a helyére Czeglédy István került, aki a forradalom alatt történeteket – a lényegre szorítkozva, igen szűkszavúan, de a valóságnak megfelelően – így foglalta össze az 1956-1957. tanévről készült dékáni jelentésében: „A tanítás és a tanulás munkája szabályszerű ütemben folyt 23-ig. Ekkor Akadémiánk ifjúsága részt vett a budapesti ifjúság felvonulásában, majd visszatért az Akadémiára. Az október 23. és november 10. közötti időket

ifjaink jobbára a Teológiai Internátusban töltötték, miután Akadémiánk olyan városrészben fekszik, amelyben elég hevesek voltak a harci cselekmények. Ennek fájdalmas áldozatai is voltak. Két hallgatónk (Magócsi István és Herczeg Lajos) [akik – természetesen – nem a fegyveres harcokban vettek részt, hanem emberbaráti segítő szolgálatot végeztek, október 28-án] halálos sebesülést kapott. Mindkét ifjú derék és igyekvő növendéke volt az Akadémiának. Nyugodjanak békével... Az érzelmeknek és gondolatoknak e nem mindennapos alakulásai hosszú heteken át befolyásolták Akadémiánk életét. Növendékeink közül többen elhagyták intézetünket. 12 ifjúról – nem hivatalosan – úgy tudjuk, hogy külföldre távoztak.“ – Ravasz László 1956. november 1-jei rádiószózatában így emlékezik meg róluk: „A magyar református egyház ... Anyai fájdalmában siratja el a hősi halottakat: minden magyart, aki életét adta ebben a küzdelemben, s vére árán még drágábbá tette mindnyájunk számára a magyar szabadságot. Csókot a sebekre, virágot a sírra! Minden sebre és minden sírra, de közöttük különösen fájót és különösen könnyest annak a két fiatal hittanhallgatónak, két református teológusnak sírjára, aki az Alma Mater kapujától pár száz méterre hősi halált halt.“ – Rajtuk kívül még 6 sebesültje is volt a Teológiai Akadémiának, akik szintén nem fegyveres harcokban vettek részt, hanem sortűzek közben érte őket találat.

Az október közepe táján különösen is élénk volt a hangulat a Teológián. A teológus ifjúságot leginkább az állam és az egyház viszonya foglalkoztatta. Az ifjúság – Magócsi István vezetésével 19 pontban foglalta össze követeléseit. Ezek között volt: Diákpresbitérium alakítása; „Timótheus“ címmel diákújság problémája; a pápai és a sárospataki teológiai akadémiák újrászervezése-indítása; a professzori előadások – személyre is lebontva – belső szervezet kérdése; az egyházvezetőség kérdése; lélektani és pedagógiai magántanári órák beállítása; országos református közgyűlés összehívása, új zsinat előkészítése; „Az Út“ átszervezése, új vezetéssel; a Missziói Szabályrendelet (amely az egyház misszióját teljesen lehetetlenné tette) gyökeres átalakítása; rehabilitálás ügye; csere-diákság, külföldi ösztöndíjak ügye; a történeti

jellegű (nem egyháztörténeti, hanem politikai-ideológiai) tárgyak csökkentése; a kurzusok (főiskolai jegyzetek) kiadását csupán a Teológiai Akadémia engedélyezhesse; a debreceni és a budapesti teológiai akadémiák összehangolása; a teológusok gyülekezeti szolgálatának ügye; az Egyetemes Konvent átszervezése.

Október 22-én a teológusok közül többen részt vettek az Építőipari és Közlekedésműszaki Egyetem nagygyűlésén. Másnap az ifjúság nyilatkozatot küldött a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségének, amelyben az egyetemi ifjúság harcaival való szolidaritását fejezte ki, és elhatározta, hogy az Írószövetség által kezdeményezett tüntetésen teljes egészében részt vesz.

A harcok idején a teológus ifjúság a mentőszolgálatban vett részt. A kapott élelmszersegélyekből egy kézikocsival átvitt a Corvin közben harcolóknak.

A forradalom leverése után – amint már említettem – Pap Lászlót lemondásra kényszerítették. 1957. január 15-i keltezéssel adta be lemondását – egyelőre csak dékáni tiszteről – a Teológiai Akadémia prodékánjának. 1957. január 19-én a teológus ifjúság 3 vezetője körlevelet intézett társaihoz, hogy fejezzék ki szolidaritásukat Pap László dékán iránt. „Mindnyájan tudatában vagyunk annak – írják – hogy milyen felbecsülhetetlen szolgálatot végzett [Pap László] mind az egyház, mind az Akadémia életében. Hitünk és meggyőződésünk az, hogy szolgálatát nem nélkülözhetjük. Az Akadémia, az ifjúság, minden egyesőnk Krisztus Jézusunk szolgálatára való eredményes készülődésünk érdeke az, hogy az egyház Urában vetett hitét bátran megvalló, egyháza érdekeit egyéni érdekei elé helyező, népéhez hű vezetőnk legyen. ...“

Egyéni és az ifjúság egésze nevében Pap Lászlónak írt, bizalmat szavazó levelek érkeztek 1957. január 20, 21. keltezéssel, s kéri, maradjon a teológiai akadémia élén továbbra is. (Ez ügy kapcsán egy kissé betekintést nyerhetünk a Teológiai Akadémia – tanárok és ifjúság – 1957. és későbbi helyzetébe, amihez még szeretnék két rövid adalékot-dokumentumot bemutatni.)

Hasonlóan foglalt állást a tanári kar is január 22-én tartott ülésén, ahol jelen van Pap László is, s megköszöni a Kar egyöntetű ragaszkodását, de nem tartja egyházunk és teológiai-

ánk érdekében állónak, hogy álláspontját megváltoztassa, s a dékáni tisztelet továbbra is vállalja. A Tanári Kar azonban határozatában – egyebek között – kimondja: „Dr. Pap László lemondólevelét a Theologiai Kar mély sajnálkozással fogadja. őt osztatlan megbecsüléséről és bizalmáról biztosítja. Megértéssel fogadja a levélben előadottakat, a lemondást azonban nem veheti tudomásul. A teológus ifjúság egyöntetű ragaszkodása, melyet a Tanári Karhoz intézett írásbeli beadványában kinyilatkoztatott, csak megerősíti a Tanári Karnak ezt az elhatározását. A Kar megállapítja, hogy dr. Pap László dékán további szolgálatára a Theológián gyakorlati okból elengedhetetlenül szükség van. A Kar számára a dékáni lemondás ügye egyébként is lelkiismereti kérdés. Dr. Pap László dékánnak [1] a Kar teljes szolidaritásban tudja magát, személyéhez és dékáni szolgálatához ragaszkodik. A dékáni tisztról történő lemondása [–] a Kar meggyőződése szerint [-] szorosan összefügg dr. Pap László egyéb egyházi tisztségeiről való lemondása ügyével, s azoktól függetlenül, vagy azokat megelőzően való tárgyalása a Kar számára erkölcsileg lehetetlen. A Kar bizonyos abban, hogy dr. Pap László dékán a Theologia összes felettes hatóságának osztatlan és teljes bizalmát élvezzi, aminek a Kar és az arra illetékesek előtt legutóbbi félreérthetetlen megnyilvánulása múlt év júniusában dékánná történt újraválasztása. ... A Tanári Kar ezt a határozatát írásban megküldi ... a Theologiai Akadémia összes felettes hatóságai elnökségének is, annyival inkább, mert a Kar joggal tételezi fel, hogy egyházunk vezetőségének sem lehet más állásfoglalása ebben a fontos kérdésben.“

1957. január 29-én tartott kari ülésen Pap László „ismételten kéri lemondásának tudomásulvételét“. A Tanári Kar ismételten kimondja: „a Tanári Kar – bár mérlegelés tárgyává tette dr. Pap László nyilatkozatát, hogy dékáni tisztról történt lemondását fenntartja – nincs módjában megváltoztatni múlt ülésében e tárgyban hozott határozatát. Ismét megállapítja, hogy a dékáni lemondás ügye nem választható el dr. Pap László egyéb közegyházi tisztségeiről való lemondása ügyétől,

tehát azoktól függetlenül és azokat megelőzően nem tárgyalható. Így a Kar a dékánválasztás ügyét függőben tartja. Dr. Pap Lászlót változatlanul továbbra is dékánjának tekinti, és ebben a minőségben ismételten teljes bizalmáról és megbecsüléséről biztosítja.“

Mindez azonban nem tudta megakadályozni, hogy dr. Pap Lászlót valamennyi közegyházi tisztségétől megfosszák, őt rövid időre a Tolna megyei Murga kis egyházközségbe helyezték segédlelkésznek, majd nyugdíjazták. (Az utrecht egyetem meghívta tanárául, de kizárólagos engedélyt nem kapott.)

1957 tavaszán, őszén, sőt még később is megkezdődtek, folytatódtak a megtorlások. Néhány tanárt és teológus hallgatót le is tartóztattak, hosszabb-rövidebb ideig fogva tartottak (volt, aki csaknem másfél évet ült börtönben).

1957-ben egy rendőrtiszt jelentésében olvashatjuk: „... az ellenforradalom góca a Budapesti Református Teológiai Akadémián van. Ide mind a tanárok, mind a hallgatók közé be kell építeni a mi embereinket.“

1958 nyarán még (és még sokáig) téma egyházunk, benne a Teológiai Akadémia, annak tanáraival és hallgatóival való „foglalkozás“. 1958. július 1-jén – szintén rendőrségi kereteken belül – operatív „Munkaterv“ készült, amelynek egyes részletei igen tanulságosak. Ebből, az egyébként átfogó, összefüggő, sok részletre kiterjedő „Munkatervből“ egyetlen bekezdést ragadjunk ki, amely a Teológiai Akadémiánkra vonatkozik:

„A budapesti teológia ügynökséggel való átfogása nagyon fontos feladat. A teológián tanuló fiatalok többségükben osztályhelyzetüknél fogva, ellenségei népi demokráciánknak. A teológián tanuló fiatalok megismerése, esetleges ellenséges tevékenységeik felderítésére és dokumentálására a teológia hallgatói közül a következő tervidőszakban ügynököt szervezünk be.“

Az 1958-1959-es tanévben aztán megkezdődtek a személycserék a tanári karban (részben a „Munkatervnek“ megfelelően) és bizonyára végre is hajtották a teológus ifjúság átfogó megismerésére irányuló programot is.

REFORMÁTUS HITÜNKRŐL EGY MŰVÉSZ- TEOLÓGUS SZEMÉVEL

- Beszélgetés Békési Sándorral, a KRE-HTK dékánjával -

Az Egyetem honlapján olvasható életrajza alapján egy olyan életpálya tárul fel az érdeklődő számára, ami nem mondható mindennapinak. Sikeres grafikusként élte életét. 18 évesen már elkészítette első animációs filmjét, sőt egy évvel később Fazekas Mihály Ludas Matyiját illusztrálta, ami kiadásban is megjelent.

Az ön nevéhez fűződik, a mindenki által oly jól ismert és szeretett Bucó, Szeti, Tacsiképregények és megannyi más alkotás, fesztiváldíjak, elismerések. Mindezek után felhagyva a művészi élettel, a lelkészi szolgálatot választotta, és most, mint a budapesti Teológia dékánja szolgálja az Urat. Hogyan kapcsolódott össze életének művészi szakasza a teológia tudományával és a lelkészi szolgálattal?

Hatodikos voltam az általános iskolában, amikor már rajzfilmes, később pedig animációs Rembrandt szerettem volna lenni. Nagyon tiszteltem Rembrandtot mint festőt, és valahogy úgy képzeltem el az animációs filmet, mint egy megmozduló színes festményt, ami zenéje és dialógusa közben történetet mesél el. Pesten, a Török Pál utcában jártam a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolába. Az érettségi után a Pannónia Filmstúdióba kerültem, ahol különböző produkciók különböző munkafázisaiban vettem részt. Szabadabb neveltetésem miatt a konfirmáció után sajnos elszakadtam a református egyháztól és csak a főiskolán kezdtem el újra foglalkozni a hit kérdéseivel. Az animációs film csodálatos műfaj, viszont a kérdés előbb-utóbb felmerült bennem: mi annak a tartalma, mi az, amit ki akarok fejezni vele. Feltör az emberben a fontos problémák utáni vágy, amikor a technikai megoldás helyett a tartalom kerül előtérbe; esetemben a vallás, szűkebb értelemben a teológia fontossága. Személyes élményeim, – Újszászy Kálmánnal történt találkozás, Augustinus Vallomásai, és legfőképpen János evangéliuma, – arra felé hajtottak, hogy

a teológiában valami nagy titok lappang, amit érdemes felkutatni és megismerni. Ekkor jelentkeztem az akkori budapesti Református Teológiai Akadémia levelező szakára. Három szemesztert tanultam így munka mellett, amikor arra az elhatározásra jutottam, hogy átjelentkezem nappali tagozatra.

Ez azt is jelentette, hogy a művészi pályájával ettől kezdve felhagyott?

Annyiban nem, hogy dolgoztam tovább mellette, hiszen ekkor már volt családom, a keresetre pedig nagy szükség. Kisebbedolgozások maradtak még a filmstúdióval kötött szerződések alapján, az önálló alkotás szakadt meg igazán. Egészen a teológia elvégzéséig szükség volt erre. Hogyan fért meg egymás mellett ez a két hivatás? Visszatekintve méginkább úgy látom, hogy nagyon is összetartozik ez a kettő. Akár a művészetekben, akár a tudományokban ott lappang valami mély tartalom, ami az igazságról szól, s ez végső soron az Istenhez vezet. Akkor még csak úgy megsejtve gondoltam, hogy a művészeti megfogalmazások mögött is valami isteninek kell rejtőznie. Ezért szerettem volna immár céhbőlként megismerkedni a teológiával.

Legutóbbi munkám Pestszentimrén, templomunknak kifestése. Festett kazetták stílusában pingáltam ki a karzatot, a szószéket és az úrasztalát. Nagy kihívás volt számomra, mert még nem csináltam ehhez hasonlót, viszont nagyon sokat tanultam belőle a festői-grafikai kifejezés tekintetében is. A teológiai esztétikával foglalkozó disszertációm is gazdagította az a tapasztalat, amit ennél a munkánál szereztem. Bebizonyosodott, hogy a gyakorlat és az elmélet, a hitvallás és a művészeti alkotás, az anyag és a szellem elválaszthatatlanok egymástól.

A köztudatban nem igazán ismertek a festett kazettás ábrázolások. Ezek kicsit misztikusak,

kicsit gyermekien naivak, mégis milyen üzenetet hordoztak akkor két-, háromszáz évvel ezelőtt és mit üzen a ma emberének egy ilyen alkotás?

Sok szempontból lehetne ezekről beszélni, de én most a személyes tapasztalataimat mondanám el. Amikor ezeket a kazettákat készítettem, világossá vált, hogy az általános nézettel szemben a református templom hagyományosan nem csak fehér lehet. Csak a türelmi rendelet után építhettek a reformátusok saját kőtemplomot és ezért a legtöbbje klasszicista stílusban készült. A klasszicizmus viszont kedvelte a nagy sima és fehér fal-felületeket, így maradtak a köztudatban fehéren a református templomok. Ezért gondolják sokan, hogy ez református jellegzetesség, pedig nem az. Hiszen ha a türelmi rendelet előtti templomainkat vesszük szemügyre, akkor jól láthatjuk, hogy a festett kazettás mennyezetek mennyire színesek, mennyire harsogóak. Mintha eleven színekkel borított mustrával, különleges gazdagságú szőnyegekkel lennének beborítva. Tehát egyáltalán nem pusztá, fehér sírkamra a templomtér, hanem bizony megjelenik benne a szem öröme a keresztül az Isten dicsőítése színekben és formákban egyaránt.

Hogy miért olyan naivak ezek az ábrázolások? Ez nyilvánvaló, hiszen egyszerű asztalosmesterek készítették és nem udvari festők. Nem beszélve arról, hogy a protestáns vallás sok helyen még üldözött volt, és így csak saját asztalosaival tudtak dolgoztatni. Mégis e mögött a naiv ábrázolás mögött mind formáiban, mind pedig a kompozíciójában nagyon tudatos megvalósításról van szó. Általában növényi ábrázolásokkal találkozhatunk, amelyek a mennyei kertet jelképezik, az Úr paradicsomát. Aki egy ilyen templomba beül imádkozni és ígét hallgatni, az úgy érezheti, mintha Isten országában tenné azt. Legalábbis ez volt a mesterek szándéka.

A sok biblikus jelenet és szereplő mellett a szemlélődő mitikus lényeket ábrázoló képeket is talál. Például a csengersimai sellő ábrázolás. Hogy tudta egy falusi parasztember egy térben, egy helyen ábrázolni ezt a két kultúrkört. Isten dicsőítése mellett hordozhat más üzenetet is egy ilyen ábrázolás?

Nem új keletű ez a megoldás, hiszen a kiüresedett pogány mitológiát, vallást hordozó alakzatok már kétezer évvel ezelőtt is új tartalmat nyertek a keresztyén üzenetben. Ókeresztyén katakombákban megfestették Heraklést, amint a lernai hidrával küzd, de ez akkor és ott Krisztusról szólt, aki legyőzte amaz ősi kígyót. Ebben az időben még nem alakult ki a keresztyén üzenet sajátos formavilága. Valami módon a hitvallásukat akarták ábrázolni, amikor elővetették a kiüresedett görög és római figurákat. Heraklész például számukra egyértelműen a Krisztust-művet, a megváltást jelentette. Visszakapcsolva a sellő, vagy szirén ábrázolásra, valami hasonló lehet ez is. Hiszen ha végig nézzük a keresztyén kultúrtörténetet, láthatjuk, hogy nem halt ki sohasem az antik, hellén és népvándorlás hozta formáknak az alkalmazása, ugyanis a kiüresedett mítoszok alakzatainak helyébe keresztyén tartalmat értettek. Ugyanígy cselekedhetett a csengeri alkotó is, ahogy előtte több száz évvel a Zsigmond-kori kályhás, aki a csempe szemein mintázta meg ugyanazon szirén alakját, ahogy őelötte pár száz évvel a románkori kőfaragó egy pécsi gyámkövön, feltehetőleg hasonló jelentéssel. (A kárhozatba taszító bűnös vágy figyelmeztetésére.) Az európai keresztyén kultúrában a formák kontinuitása sohasem szakadt meg.

Tehát az isteni egy és örök igazság megannyi formában való megjelenése. A tartalom ugyanaz marad, csak az ábrázolás változik. Ennek akár itt, a XXI. században is tanúi lehetünk.

Ez a mozzanat a kultúra váltásának nagy pillanata. Korunkban nem tudom mi lesz ez a formaváltás, de ma is igaz, hogy a keresztyén üzenetet lehet idegen, de mai köntösben átadni. Akkor válik igazán a ma emberéhez szóló üzenetté. Elképzelhető ma is, hogy az evangéliumok szereplői öltönyt, vagy éppen dzsekit vesznek fel azért, hogy mondanivalójuk célba érkezzen. Szükség van ilyen váltásra, ezt a teológusok is jól tudják, amikor az evangéliumot alkalmazzák korunk helyzetéhez. Egyszer sellőben, máskor Heraklészben, olykor szkafanderben szólaltatják meg az örök igazság mondanivalóit, vallják meg hitüket. De az igazi megmentő, aki az ősi kígyótól, a haláltól megvált, mindig Krisztus marad. Így lehet talán a kazetták különös alakjait is megérteni.

Miként fér össze korunkban az apa, a lelkész és a művész hivatása? S mindezt miként segíti elő református hitünk? Mit jelent reformátusnak lenni az ön számára? Mitől más Krisztushoz való viszonyulása egy reformátusnak, s mindez hogyan nyilvánul meg?

Ez egy nagyon szép téma. Személyes elfogultsággal mondom, hogy számomra és családom számára a hit, a nemzet és a család együtt a protestantizmusban élhető meg igazán. A református vallásban évszázados hagyománya van annak, hogy hitünket nem szükséges a világtól elvonultan megélni, de nem kell mindig a világ forgatagában sem felőrlődni. A protestáns vallásgyakorlat arra a harmóniára ad alkalmat, hogy bizonyos időben benne legyél tevékenyen a társadalmi, családi életben, ugyanakkor az elvonulást, a szellemi töltekezést is biztosítani tudja. Feleségemmel együtt mondhatom, számunkra nagyon szép példát ad a magyar történelem XVI-XVII. százada. Sokszor rajta kapjuk magunkat, hogy ebben a korban élünk. Itt látjuk meg, hogy a külső nyomorgatás ellenére mennyire egységes a kor életszemlélete. Látni a protestáns prédikátorok, államférfiak és egyszerű, de intelligens parasztemberek életében, hogy egységesen, idegen szóval holisztikusan látták a világot.

Kálvin is ilyen módon tanított, nem egy szegmensét emelte ki a vallásgyakorlatnak, hanem az egészet összefüggésében. A szuverén Úristennek az egész világhoz köze van: a társadalomhoz, a családhoz, a munkához, a világegyetemhez és az erkölchöz, egyszóval mindenhez. Az a vonzó a református hitéletben, hogy az egész mindenséget állítja Krisztus szolgálatába, ugyanakkor pedig Krisztus emberének a világ minden pontjában és percében felelős feladatot ad. Akár a családi együttlétben, a problémák megoldásában, örömeinkben és megpróbáltatásokban, tudományban, művészetben, kétkezi szakmunkákban, hivatali teendőinkben. Ugyanígy, amikor nagy dolgokról beszélünk, az emberi élet értelméről, a világnak geneziséről, társadalmi, etikai kérdésekről, akkor is Krisztusról van szó. Tehát a református hitélet a világkép teljességét jelenti számomra. Ezért nyugtat meg az, hogy akár ecsetet fogunk és festjük a kazettákat, akár készülünk az igehirdetésre, minden esetben az Úristennel van dolgunk.

A reformátusság eme sajátossága magában hordozza azt a veszélyt, hogy nem tesszünk különbséget a szent idő, a szent hely, valamint a hétköznapok között.

Szekularizálódik sajnos a mi vallásgyakorlatunk is. Hiszen ha az isteni akarat és parancs benne van minden apró elemében a világnak, akkor már úgy hisszük, nincs is szükség elkülönített szent időre és szent helyre, s ebből kifolyólag nincs szükség tiszteletre sem. Nagy a veszélye ennek a kötetlenségnek, hiszen ha lemondunk a tiszteletről, akkor elapad az Istennel való kapcsolatunk és magányossá válik maga az ember is. Megkérgesedik a lélek, és a hétköznapok gondjai győznek, nem pedig a Szentlélek által gerjesztett tűz alkotó szabadsága. Ugyanis az elkülönített szent helyet és időt elsősorban Krisztus jelenléte jelöli ki számunkra, másodsorban, – ez is igen lényeges –, az isteni megszólított-ságra mi válaszolunk Urunknak felelősen mindazzal, ami az Isten szent oltárára való: helyes istentisztelettel, imádsággal és énekléssel, templomépítéssel és kertműveléssel, az igazságot szolgáló társadalompolitikával, szolidaritással, tanítással és alkotó munkával. A lényeg az kell legyen, hogy ezen válaszokban mindig életünk hálaáldozatának legjavát adjuk. Ebből következik, hogy a keresztyén vallásgyakorlat az igényesség megmutatkozása az igaz, a jó és a szép vonatkozásában az élet valamennyi területén. Nem szabad gettósítani hitéletünket, sem idegenkedni az istenfiakat sóvárgó világtól, nem szabad félünk kiüresedett formák tartalommal töltésétől, valamint új formavilág létrehozásától.

Napjaink egyházának kérdése, milyen legyen az énekeskönyvünk, az istentiszteleti gyakorlatunk, liturgiánk, mi legyen a mérce? Korunk eklektikája azt kívánja, hogy a mai világban több fajta megoldás létezzék egyszerre. Legyen változatos a liturgiai gyakorlat, ahogy a reformátori időkben is az volt. Legyen olyan, amelyik visszanyúlik a XVI. századra, vagy akár még korábbra, akár a középkori gregorián világába. De akit a modern zene érdekel, új zenét alkalmazzon, új énekeket, új verseket, új imádságokat használjon az Isten dicsőítésére. Tehát mindennek helye van, a lényeg az, hogy a tartalom ne változzon, és az

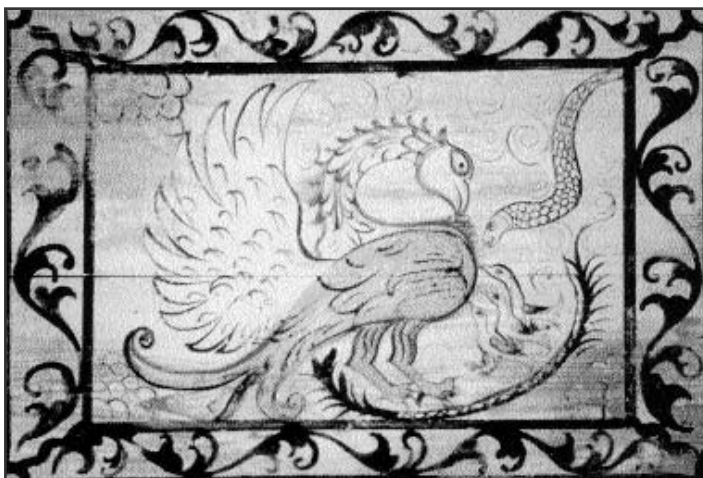
valóban Isten dicsőítését szolgálja. Ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság, s ezzel a szabadsággal élni ajándékoz meg bennünket.

Az Isten akaratára nézve újra meg kell kérdeznünk magunktól, hogy miért is van a szószék, mi az igehirdetés értelme, mi a jelentősége a liturgia drámai vonalának? Mi a helye a ráfelelésnek, az éneklésnek, a gyülekezeti imádságnak? Újra rá kell kérdeznünk a szent hely és idő fontosságára is. Nem biztos, hogy azok a templom és parókia körül lelhetők föl csupán, hanem épp a világ Krisztus-érintette helyein és alkalmain találkozunk a szenttel. Nem lehet a puritanizmust behelyettesíteni az igénytelenséggel, hanem épp puritán megfontolásból nagyon is igényesnek kell lennünk életvitelünkben, kapcsolattartásainkban, templomaink áldozatos alakításában, embertársaink, falvainknak, városainknak, egyszóval környezetünk őrző, gondoskodó művelésében. Ennek az igényességnek az arányosság a titka. A cselekedetek és alkotások arányaira, mérték-letességére gondolok. Tevékenységeinkben a proportio: a részesülés, a harmóniára törekvő viszony, a kiegyensúlyozott arányosság többet ér minden anyaginál. Mert az erkölcsi és az architektónikus arányok is végső soron az isteni igazságból erednek.

Korunk társadalmának szüksége van arra, hogy megélje ezt az arányaiban megértett teljességet, amit a keresztyénség, és ezen belül a

református hitélet és világkép kínál. A mai keresztyén embernek arra van szüksége, hogy feladata a mindenség legyen, mégpedig Istentől kapott tehetsége, lelki ajándéka nyomán. Nagyon fontos perselyt számolni, résztvenni a bibliaórákon és az istentiszteleteken, ugyanakkor a hitélet nemcsak vasárnapokra korlátozódik, hanem sokkal több hétköznapokra. Nemcsak a lelkészi pálya az Istennek szánt élet, hanem az asztalosé, péké, gépészmérnöké, gazdálkodó és politikusé, vagy bárki másé éppúgy. A gyülekezetnek önállóságra, alkotási szabadságra van szüksége. Azt látom, hogy nagyon kevés helyen valósul ez meg napjainkban. A lelkipásztorok nyugodtan elengedhetik az aktív gyülekezeti tagokat, nem kell rájuk erőltetni számukra idegen, netán szűk, parókiális feladatot, amiben talán nem tudnak kibontakozni a Szentlélek adta alkotó- és tetterővel. Legjobb, ha egyszerűen koordinálják a sokrétű, bizottságokban vagy éppen társadalmi egyesületekben felvállalt feladatokat.

A református keresztyénség a következőt kell hogy jelentse számodra: ne váljon el nagyon a vasárnapi és a hétköznapos élet, hanem mindig a mindenséggel mérd magad. Nem érdemes kevesebbel beérned. Az istentiszteletnek meg van a maga jelentősége, de annak az alkalomnak egy-két óra múlva vége. Kijössz a templomból és akkor kezdődik igazán hitvallásos életed.

A tócsói református templom egyik festett kazettája.
Készült 1748-ban.

IN MEMORIAM PONGRÁTZ GERGELY

Egy szabadságharcos élete a Corvin köztől, Amerikán keresztül, Kiskunmajsaig

1932-ben született Szamosújváron, értelmiségi családban. Apja 1940-ben Szamosújvár polgármestere volt. 1945-ben a család Mátészalkára, a következő évben Soroksárra költözött. Pongrátz Gergely Bácsalmáson végezte el a

mezőgazdasági gimnáziumot. 1956. október 26-27-én került a Corvin közűi fegyveres felkelő csoportba, ahol testvéreivel – Ernővel, Ödönnel, Kristóffal, és Andrással – hamarosan meghatározó szerephez jutottak. Bajtársai itt adták neki a „Bajusz” előnevet. Az eseményekről részletesen, személyes hangvétellel számolt be a „Corvin köz – 1956” című könyvében. Azonban az ebben foglaltakat, amint ez a visszaemlékezéseknél lenni szokott, a történészek kritikával illetik.

A Corvin-köz a magyar forradalom egyik legendás helyszíne lett. A moziban és a körülötte lévő épületekben civil, főként fiatalokból álló fegyveresek már 1956. október 23-24-e éjszakáján felvették a harcot a szovjet páncélosokkal. Kihaszználva a körzet kitűnő stratégiai adottságát, az itteni felkelők hamarosan a legnagyobb és legjelentősebb fegyveres felkelő csoporttá alakultak. Jellegzetes fegyverük az ún. Molotov-koktél volt, amelyekkel a szovjet tankokat hatástalanítani tudták. A megszálló csapatok itt szenvedték el legnagyobb veszteségeiket. A szovjet vezetés is érezte ezt, és már október 25-től meg akarta semmisíteni ezt a bázist. Ennek kivitelezése azonban komoly nehézségekbe ütközött, mivel a VIII. és IX. kerület más ellenálló egységei is állandó támadásokat intéztek a szovjet csapatok ellen. Sokat nyomott a latba, hogy a Kilián-laktanya is, élén Maléter Pál ezredessel, melljük állt.

A szovjet főparancsnokság és a belügyminisztérium képviselője rá akarta bírni a fel-

kelőket a fegyverletételre, szabad elvonulás fejében. A fegyverszüneti tárgyalásokon Pongrátz Gergely volt leginkább bizalmatlan a politikai és katonai vezetőkkel szemben. A felkelők túlnyomó része egyetértett abban, hogy a szovjet csapatok budapesti kivonásáig nem adják ki kezükből a fegyvert. Pongrátzék azonban a kivonuló szovjet csapatok biztosításában sem voltak hajlandók közreműködni. Felemás érzésekkel viseltettek Maléter Pál ezredessel szemben is. A Corvin-közben a megosztottság oda vezetett, hogy az addigi főparancsnokot Iván Kovács László gödi szakmunkást leváltották, és helyébe Pongrátz Gergelyt választották vezetőjükül.

November 4-én hajnaltól csoportjával megpróbált ellenállni a szovjet támadásnak. A Corvin-közben rekedt 1500-2000 nemzetőr helyzete azonban kilátástalan volt. A túlerő és az aknatűz elől – tekintettel nagy veszteségeikre – Pongrátz társai egy részével még az éjszaka folyamán a Víg utcába ment át, ahol lemondott a főparancsnokságról, mivel kilátástalannak ítélte a további ellenállást. A hónap végén elhagyta az országot. Bécsben csatlakozott a Magyar Forradalmi Tanácshoz. 1957 februárjáig Bécsben és Genovában tevékenykedett, majd New Yorkba költözött, ahol vagonyári munkásként kezdett dolgozni. 1957-ben Chicagóban megválasztották a Magyar Szabadságharcos Szövetség alelnökévé (1982 februárjában lemondott e tisztségéről). 1959-től tizenkét évig Madridban élt. 1967 októberében Toledóban az 1956-os emlékünnepeken Alcazar védőinek és a magyar szabadságharcosoknak eszmei közösségéről tartott beszédet. Visszatérve Amerikába biztosítási ügynök lett, később sertéstelepet tartott fent Arizonában. 1990-ben látogatott haza először. 1991-ben pedig végleg hazaköltözött Magyarországra.

Pongrátz Gergely minden erejével azon munkálkodott, hogy 1956 eszméje és hagyománya tovább éljen. Ezért számos szervezetben vállalt magas funkciókat: az 1956-os Magyarok Világszövetségének, majd az '56-osok Szövetségének budapesti elnöke és a

Politikai Foglyok Országos Szövetségének tiszteletbeli elnöke, majd elnökhelyettese lett. Sokat tett, hogy a forradalom jelképévé vált „pesti srác” emléke fennmaradjon. Ennek érdekében létrehozta és vezette a „Pesti Srácok” Alapítványt, és szobrot is állíttatott az emlékére a Corvin mozinál.

Régóta dédelgetett terve volt, hogy 1956-nak egy emlékműzeumot hozzon létre. Ez Kiskunmajsán meg is valósult, a város központjától öt kilométerre. A múzeum mellett kápolnát is építtetett, amelyet 2002. júniusának utolsó szombatján avattak fel. A Kapisztrán Szent János védelmébe ajánlott kegyhely, Csete György Kossuth-díjas építész tervei alapján épült. Az épület egyik tornya a győztes forradalmat, a másik – a romos tornya – pedig, az elbukott szabadságharcot szimbolizálja. A kápolna falán, az oltár két oldalán 338 fekete márványtábla őrzi az ismertté vált áldozatok nevét, foglalkozását, születési és kivégzésük napját. A két üresen hagyott márványtábla ismeretlen hősöké. A kápolna építéséhez Pongrátz Gergely semmilyen állami segítséget nem kapott, számos, hazáját szerető, igaz ember adakozásából gyűlt össze a megvalósításhoz szükséges összeg.

A kápolnában minden hónap utolsó vasárnapján és minden egyházi és nemzeti ünnepeken tartanak szentmisét 16 órakor.

Páncéltörő ágyuk a Práter utcában

Hetvenhárom éves korában, 2005. május 18-án, hunyt el Pongrátz Gergely, az '56-os Magyarok Világszövetségének elnöke, a Corvin-köz egykori főparancsnoka.

AZ '56-OS MÚZEUM

1999. március 14-én avatták fel Kiskunmajsán az ország első és mindmáig egyetlen '56-os múzeumát. Alapítója Pongrátz Gergely, a Corvin köz legendás főparancsnoka, aki saját erőből állított emléket 1956 hőseinek. Pongrátz Gergely, az '56-os Forradalom és Szabadságharc leverése után 1956. november 28-án hagyta el Magyarországot és 1990. március 12-én tért vissza. (1989. decemberében vették le a tiltott névjegyzékről, és ezután tudott csak visszajönni Magyarországra, mert különben kivégezték volna.)

Visszatérte után elkövetett mindent azért, hogy a nehéz helyzetben élő '56-os bajtársainak megfelelő életkörülményeket biztosítson. A Mátyásföldön lévő laktanyában állami segítséggel otthont szerzett a rászoruló '56-

osoknak, valamint itt hozta létre múzeumát is. Igaztalan támadásoknak köszönhetően azonban el kellett költöztetnie a múzeumot. Így a fővárostól távol, Kiskunmajsán, egy régi – Klebelsberg Kunó korabeli iskolaalapítások idején épült – népiskola épületben kezdi újra magánerőből a múzeumot.

A múzeum a várostól mintegy 5 km-re, a Szegedre vezető főút mellett található. A kiállított relikviák, fotók, könyvek, dokumentumok, képzőművészeti alkotások jórészt az egykori bajtársak ajánlották fel. A Hadtörténeti Múzeum révén korabeli arzenál is megtekinthető a Molotov-koktéltól a T-55-ös harckocsiig, de a gyűjtemény állandóan bővül magánszemélyek által felajánlott újabb dokumentumokkal és tárgyakkal.

DR. LADÁNYI SÁNDOR

ADALÉKOK A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZBAN AZ 1956-1957-ES ESZTENDŐBEN TÖRTÉNEKHEZ

Dokumentumok a Református Megújulási Mozgalom
és az Országos Intézőbizottság tevékenysége,
valamint a megtorlások történetéből

Megjelent: a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadó felkérésére és megbízásából, 2006. évben Budapesten. A dokumentumokat válogatta, a jegyzeteket készítette, a kötetet összeállította és szerkesztette, valamint a bevezető tanulmányt írta: dr. Ladányi Sándor, a KRE-HTK Egyháztörténeti Tanszék tanszékvezető tanára. A szöveget gondozta: L. Kozma Borbála.

Református egyházunk közelebbi múltja, a XX. század története igen összetett, bonyolult képet mutat. Ha lehet ezt „fokozni“, akkor az 1956-os esztendő, pontosabban az ezzel az évszámmal „fémjelzett“ események sorozata talán a legtöbb problémát okozza, annak ellenére, hogy ma már nagytömegű – bár korántsem teljes – forrásanyag, dokumentumok, iratok tömkelege áll rendelkezésünkre, igaz, talán „megközelítésük“, feltárásuk, értékelésük igen sok nehézséget jelent. Részben azért is, mert a dokumentumanyag egy része az idők folyamán (legtöbbjük az „eseményeket“ követően rövid időn belül) megsemmisült, hiszen azok megőrzése nem volt veszélytelen. Más részük megvan talán (ha megvan), de „magánkézben“, az érintetteknel, vagy a leszármazottaknál, akik egyes esetekben nem is tudnak róla, mások hallani sem akarnak azoknak esetleg közgyűjteményekben való elhelyezéséről (noha ilyen intézményekben van leginkább biztosítva azok megmaradása és „kutatásuk biztonsága“). A közgyűjteményekben lévő dokumentumanyag egy része bizonyos „kutatási“ és „publikálási“ korlátozások alá esik. A legtöbb problémát azonban a fennmaradt dokumentumok nagy tömege és „heterogén“ volta okozza, amelynek összegyűjtése, feldolgozása igen idő- és energiaigényes.

Jelen könyvemben a Kedves Olvasó egy nagy csokorra való dokumentumanyagot talál, de sajnos ez sem teljes, ami – a fentebb említett okoknál fogva sem lehet az. Mégis talán átfogó képet ad az eseményekről, azok hangulatáról, a „szereplők“ gondolkodásáról és esetleg azok gyors „változásáról“. A dokumentumokat – általában – időrendi sorrendben közöljük. Ez azért is fontos, mert azok helyes megértése, mérlegelése csak abban az időszakban, környezetben, miliőben lehetséges.

A dokumentumok válogatásánál – az időrend mellett – arra is törekedtünk, (amennyire ez lehetséges), hogy „lefedjük“ azokkal a teljes palletát: előzmények, motivációk, hatás, megvalósulás, esetleg megtorlás (azok „konceptiója“).

Igyekeztünk a személyes kérdéseket, motivációkat, személyek ilyen vagy olyan „értékelését“ mellőzni, bár ez – ha a dokumentum fontos része –, nem mindig volt lehetséges.

E dokumentumkötet minden egyes darabját tehát a keletkezésük helyén, idején lehet és kell megértenünk. Mindez még nem teszi feleslegessé, sőt égetően szükség van egy teljességre törekvő anyagfeltárás alapján az egyes exponált személyek, az események, az egész folyamat monografikus, tárgyilagos feltárására és feldolgozására, annak ellenére, hogy már könyvtárnyi könyv, értékes munka is jelent meg e témakörben.

A közölt dokumentumok egy része már publikált, mások kéziratos (írógépes sokszorosítás) formájában terjedt, ismét más részük levéltári kutatások eredménye, vagy az azokat megőrzők szíves segítségével került hozzánk. Mindenkinek, aki ebben segítséget nyújtott, ezúton fejezzük ki köszönetünket.

VÁCI MIHÁLY
MÉG NEM ELÉG!

Nem elég megborzogni,
de lelkesedni kell!
Nem elég fellobogni,
de mindig égni kell!
És nem elég csak égni:
fagyot is bírjon el,
ki acél akar lenni,
suhogni élivel.

Nem elég álmodozni.
Egy nagy-nagy álom kell!
Nem elég megérezni,
de felismerni kell!
Nem elég sejteni,
hogymilyen kor jön el;
jövönket – tudni kell!

Nem elég a célt látni;
járható útja kell!
Nem elég útra lelteni,
az úton menni kell!
Egyedül is! Elsőnek,
elől indulni el!
Nem elég elindulni,
de mást is hívni kell!
S csak az hívjon magával,

Aki vezetni mer!
Nem elég jóra vágyani:
a jót akarni kell!
És nem elég akarni:
de tenni, tenni kell!
A jószándék kevés!
Több kell: – az értelem!
Mit ér a hűvös ész?!
Több kell: – az érzelem!
Ám nem csak holmi érzés,
de seb és szenvedély,
keresni, hogy miért élj,
szeress, szenvedj, remélj!

Nem elég – a Világért!
Több kell: – a nemzetért!
Nem elég – a Hazáért!
Több kell most: – népedért!
Nem elég – Igazságért!
– Küzdj azok igazáért,
kiké a szabadság rég,
csak nem látják még,
hogymég nem elég!
Még nem elég!
(1959)

A forradalom jelképe: a ledöntött Sztálin szobor

Magyar harckocsi a Parlament előtt
A Corvin köz csata után

PROGRAMOK

A Budapesti Református Egyetemi és Főiskolai Gyülekezet szeretettel vár szeptembertől minden fővárosban tanuló fiatalot. Bátorítják a gyülekezeteket, hogy Budapesten tanuló fiataljaikat tájékoztassák a gyülekezet által kínált hitéleti, közösségi, értelmiségi felkészítést szolgáló lehetőségekről. Részletes információkat találhatnak w3.enternet.hu/egyetemi/ honlapcímen. Kérdéseikkel forduljanak bizalommal az egyetemi lelkészekhez: Édes Árpád (T.: 30-335-4208, edesarpad@hotmail.com) és Győrffy Eszter (esthee@freemail.hu).

Új program indul 25 év felettieknek "Szabad szombat" címmel minden hónap második szombatján az Olimpia Kávézóban (Kelenföldi Városközpont, Etele út 55. Megközelíthető a gyors 7-es autóbusszal). A sorozat célja, hogy a fiatalok biblikusan és praktikus felkészülhessenek az élet nehézségeire, a házasságra, illetve, hogy ezek az alkalmak lehetőséget teremtsenek.

Jelentkezni az andi05@freemail.hu e-mail címen lehet, vagy levélben: 2042 Budaörs 2 Pf. 19. címen.

KÉPZÉSEK

60 órás család és beteglátogató alapképzést indít a Gyökössy Intézet gyülekezeti tagoknak. A képzések kezdő időpontjai szeptember 9., október 7., november 25., december 9., január 27., február 17., március 24., április 21., május 19. A képzés vezetői: Révész Anikó lelkész/szupervízor, illetve Tóth János lelkész/szupervízor.

Helyszín: Kecskemét, Gyökössy Intézet, Jelentkezés: gyokossy@kre.hu, Információ: www.kre.hu/gyokossy

PÁLYÁZATOK

A Protestáns Újságírók Szövetsége (PRÚSZ) pályázatot hirdet fiatalok számára. Műfaji és terjedelmi megkötöttség nélkül olyan még nem publikált írásműveket várnak, amelyek bemutatják a magyar protestantizmus elmúlt évszázadainak valamely történelmi eseményét, nevezetesen alakjának munkás-

ságát, protestáns témájú prózai irodalmi alkotások vagy protestáns vonatkozású helytörténeti írások. További információk: prusz@prusz.hu, www.prusz.hu.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS GYÜLEKEZETI TAGOK SZÁMÁRA

A Református Kulturális és Közéleti Központ az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából pályázatot ír ki református gyülekezeti tagok számára a következő témakörben:

Az 1956-os forradalom és szabadságharc, illetve az azt követő megtorlás lakóhelyemen, gyülekezetemben, egyházmegyémben.

A pályázat célja az 1956-os forradalom és szabadságharc, illetve az azt követő megtorlás helyi, elsősorban egyházi eseményeinek felkutatása az alábbi szempontok szerint:

- miként vett részt a református egyház, illetve miként vettek részt jeles református személyiségek a forradalom és szabadságharc helyi eseményeiben;

- mi történt a helyi református közösségekben 1956-ban;

- milyen megtorlás érte a református személyiségeket (lelkészeket, presbitereket) a forradalom és szabadságharc leverését követően.

Az értékelés folyamán előnyben részesülnek az egykori szemtanúk, résztvevők személyes megszólaltatásán, illetve korabeli, eredeti, elsősorban egyházi dokumentumok felkutatásán alapuló pályamunkák.

A pályázat műfaja lehet tanulmány, visszaemlékezés, vagy dokumentumközlés.

A pályamunkák beküldésének határideje: 2006. 09. 25. (Református Kulturális és Közéleti Központ, 1054 Bp., Alkotmány u. 15.)

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS KÖZÉPISKOLÁSOK SZÁMÁRA

A Református Kulturális és Közéleti Központ az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából pályázatot ír ki református középiskolások számára a következő témakörben:

Az 1956-os forradalom és szabadságharc, illetve az azt követő megtorlás lakóhelyemen, gyülekezetemben, egyházmegyémben.

A pályázóktól azt kérjük, hogy beszélges-

senek az idősebb generáció még élő tagjaival, keressenek korabeli dokumentumokat, újságcikkeket és ezek segítségével térképezzék fel:

- miként vett részt a református egyház, illetve miként vettek részt jeles református személyiségek a forradalom és szabadságharc helyi eseményeiben;

- mi történt a helyi református közösségekben 1956-ban;

- milyen megtorlás érte a református személyiségeket (lelkészeket, presbitereket) a forradalom és szabadságharc leverését követően.

Az értékelés folyamán előnyben részesülnek az egykori szemtanúk, résztvevők személyes megszólaltatásán, céljaik, élményeik, gondolataik megörökítésén, illetve korabeli, eredeti elsősorban egyházi dokumentumok felkutatásán alapuló pályamunkák.

A pályázat műfaja lehet tanulmány, interjú, vagy dokumentumközlés.

A pályamunkák beküldésének határideje:

2006. szeptember 25. (Református Kulturális és Közéleti Központ, 1054 Budapest, Alkotmány u.15.)

A TÁMOGATÁS (SEGÍTSÉGNYÚJTÁS) LEHETŐSÉGEI

A Haypál Alapítvány és a Budai Református Egyházközség egy, az egész Kárpát-medencét átölelő, bibliai témájú gyermekrajz pályázatot hirdetett meg.

Közel kétezer, szebbnél szebb rajz érkezett Magyarországról, Erdélyből, Kárpátaljáról, Vajdaságból, Felvidékről, Svédországból és Hollandiából. A szervezők szeptember 24-én egy jótékonysági árverést rendeznek a gyermekrajzokból. A befolyó összeget a határon túli magyar oktatási intézmények javára ajánlják fel.

Információ kérhető Csenki Zsuzsannától, a 06/20-560 9620, illetve a 06-1-201-2304 telefonszámon. E-mail: betlehem@citromail.hu, www.gyulekezet.hu.

1956 A SZIGETEN

Ahogy már megszokhattuk idén is megrendezték az Óbudai-szigeten a sok fiatalt és külföldit vonzó Sziget Fesztivált. Ami azonban az eddigiektől eltért, és számunkra is hírértékkel szolgál, hogy számos új, értékes szervezet és közösség képviselte magát a helyszínen. Ilyen volt a Terror Háza Múzeum kiállítási helyszíne, ahol az idei '56-os évfordulóval kapcsolatos programok várták az érdeklődőket. A fesztivál ideje alatt sok szigetlakó látogatta meg a helyszínt, még a külföldi fiatalok is érdeklődtek az '56-os események iránt - talán többen is, mint a hazaiak. Volt, aki a részletekre is kíváncsi volt, mint például a lyukas zászló történetére. A múzeum sátrában interjúkat készítettek a vendégekkel. Ebben '56-tal kapcsolatos tudásukra, emlékeikre voltak kíváncsiak. Ezenkívül palackpostát is szerveztek, amely lehetőséget adott az idelátogatóknak, hogy üzenetet küldjenek unokáiknak, illetve a jövő generációinak. Az üzeneteket felvették, rögzítették, és 2056-ban tervezik leveletíteni. A sátor melletti füves területen remek lehetőség nyílt a koncertek között egy kis

művelődésre, mivel a múzeum sátra mellett egy óriás kivetítőn éjjel-nappal '56-tal kapcsolatos történeteket, interjúkat, filmeket vetítettek.

A Terror Háza Múzeummal közösen, egy amerikai-magyar cég által készített 1956-tal kapcsolatos számítógépes játékot is kipróbálhattak az ide látogatók. Az '56-os szabadságharcos címet viselő játékban, pesti srácként játszhatjuk végig a forradalom eseményeit. A játékot igyekeztek történelmileg a lehető legpontosabbra készíteni, ezért a korhű tárgyak és zene mellett, felhasználták a forradalom helyszíneit is. A készítőik szerint ez a „Legjobb történelemkönyv, amelyet valaha is játszottál!“.

Remek ötlet volt a múzeumtól, hogy kijöttek a fesztiválra, ugyanis így rengeteg olyan fiatalal ismertethették meg munkájukat és nemzetünk ezen különösen jelentős eseményét, akik egyébként nem érdeklődnek a magyar történelem iránt. Reméljük jövőre is megtalálhatjuk sátrukat a Szigeten.

*Tátrai Dóra
az '56-os sátor egyik aktivistája*

**„BÁR MÉG SÖTÉTSÉG BORÍTTA A FÖLDET, SŰRŰ HOMÁLY A NEMZETEKET,
DE FÖLÖTTED OTT RAGYOG AZ ÚR, DICSŐSÉGE MEGLÁTSZIK RAJTAD.“ (Ézs 60,2.)**

„Akárhová fordítjuk tekintetünket mostanában, legyen az kelet és nyugat, észak és dél, nem látunk mást, csupán sötétséget. És sötétség is maradna, ha nem vagyunk képesek meghallani, hogy miért hivatunk most egybe; Isten arra indít, hogy a magasságba tekintsünk: Fölötted az Úr, fölötted az Úr dicsősége, fölötted világosság van. Most úgy vagyunk, mintha egy sötét folyosón találná magát az ember, és keresi a fényt; most úgy vagyunk, mint amikor éjszaka felébred az ember és észbe jut, hogy fölötted ott a fényforrás, felkapcsolja, és világos lesz a szobában: „Íme sötétség borítja a földet, és sűrű homály a nemzeteket, de fölötted ott ragyog az Úr és dicsősége meglátszik rajtad.“

Sötétség terül el Magyarország felett, a szolgaság sötétsége, amit régebben rabszolgaságnak neveztek. Ezért folynak utcai harcok Budapesten. Halljuk, hogy a harcolók fáradtak lettek és félő, hogy alul maradnak. Pontos hírek ez idő szerint hiányoznak, s átmenetileg a posta is szünetel. Időről időre eljut hozzánk a segélykiáltás, fegyveres segítségért könyörögnek. Ez az egyetlen, ami még segíthetne rajtuk. De mit jelentene ez? Milyen fegyver? Az atomfegyver Magyarországnak, de nem csak neki, pusztulás lenne. Ez a kiáltás egy másikra emlékeztet a korábbi időkől. Magyarország nem először van szolgaságban. Ez a nép lelke emlékezetében évszázadokkal ezelőtti szolgaságot hordoz. Először a tatárjárás, később – 150 évig – a török megszállás, majd a Habsburg-uralom, amely a nép protestáns rétege számára különösen vészterhes volt, végül az oroszok. 107 évvel ezelőtt, 1849-ben írta Petőfi Sándor „Európa csendes, újra csendes“ című versét.

*Európa csendes, újra csendes,
Elzúgtak forradalmi...
Szégyen reá! lecsendesült és
Szabadságát nem vívta ki.
Magára hagyták, egymagára
A gyáva népek a magyart;
Lánc csörg minden kézen, csupán a
Magyar kezében cseng a kard.
De hát kétségbe kell-e esnünk,
Hát búsuljunk-e e miatt?
Ellenkezőleg, oh hon, inkább
Ez legyen, ami lelket ad.
Emelje ez föl lelkeinket,
Hogy mi vagyunk a lámpafény,
Mely amidőn a többi alszik,*

*Ég a sötétség éjjelén.
Ha a mi fényünk nem lobogna
A véghetetlen éjen át,
Azt gondolhatnák fönn az égben,
Hogy elenyészett a világ.
Tekints reánk, tekints, szabadság,
Ismerd meg mostan népedet:
Midőn más könnyet sem mer adni,
Mi vérrrel áldozunk neked.
Vagy kell-e még több, hogy áldásod
Ne érdemtelen szálljon ránk?
E hűtlen korban mi utolsó
Egyetlen híveid valánk!*

Ma nem hallgat Európa. A templomokban imádkoznak. Az imádságok célba érnek, ha a posta csődöt is mond. Az imák minden légipostánál jobbak. És odaát is imádkoznak. Nemcsak acélfegyverekkel, hanem a Lélek fegyverével is harcolnak. Látom emlékezetemben azt a magyar falut – hétfő délelőtt 11 óra volt –, amikor a parasztok összegyülekeztek a templomban, a földeken senkit sem lehetett látni. Együtt hallgattuk az igét, énekeltünk és imádkoztunk. És a debreceni Nagytemplomban tartott istentisztelet is felejthetetlen számomra, ahogy a keresztelekőr az egész gyülekezet, férfiak és nők együtt mondták az Apostoli Hitvallást. Ők ott, odaát ugyanazt a Miatyánkot imádkozzák, mint mi és ugyanúgy vallják meg ugyanazt a hitet, mint mi. Ott is tudják „fölötted ott ragyog az Úr, dicsősége meglátszik rajtad“.

Ma este azért jöttünk össze, hogy különösen Magyarorszáért mondjunk közbenjáró imát. Imádságunk legfontosabb kérése a magyar nép szabadsága. De mit tartunk szabadságnak? Erre vonatkozóan Rooseveltt a következőt mondja:

„A jövőben az emberi szabadságra nézve négy lényeges szempontot kell szem előtt tartani: a) A szóban és írásban történő kifejezés lehetősége; b) Mindenkiné szabadsága és joga, hogy Istent saját belátása szerint tisztelhesse; c) Megszabadulás a szükségállapot következtében előállt gondoktól; d) Megszabadulás a félelemből következő szorongástól.“

A szó és a hit szabadsága, szabadság az aggodalmaskodástól és félelemtől. A szólásszabadságot nevezik meg először Rooseveltt. A szónak Magyarországon ma, mint minden diktatórikus államban, nincs

szabadsága. Az ember azonban messzemenően abból él, hogy a szót használja, hogy beszélhet. Ahol a szó használatát korlátozzák, és elfojtják, ott az ember helyzete embertelen. Mi svájciak alig tudjuk felmérni, mit jelent az, hogy többé nem beszélhetünk, és többé nem bírálhatunk másokat.

Mi most azért imádkozunk, hogy a magyaroknak a szólás szabadsága visszaadassék, az eszmék szabad áramlásának szabadsága valóság legyen, ami az embernek annyira szükséges, mint a kenyér...

A szabadságban azonban, de mindenek előtt az ige szabadságában hinni kell. A szabadság és az Isten szabad tisztelete a protestáns Roosevelttel számára különösen is fontos. Hit nélkül nincs szabadság.

John Henry Mackay a szó szabadságáról a következő hitvallást írja:

*A szót megtúlthatjátok,
A szellemet meg nem ölhetitek,
Hazugságaitok fölött,
Mint merész sas köröz.
A szót megtúlthatjátok,
De annak visszhangja
Fejetek fölött, tompán
Tovacsendül.
Oly hosszan hozza mozgásba
A lomha időt,
Ahogy a gyermek vágyakozva kiált
Lusta anyja után.
A legmagasabbra és a legmélyebbre
Egyaránt behatol,
Ahogy az ember
Utolsó leheletéig küzd.
Ahogy a kövek erős váratiok elé esnek,
Áthatolnak a várfalakon,
És mögöttük,
Fölragyog a hajnal.
Ha némelyek meg is halnak
Hazugságaitok miatt,
Őrhelyükre új harcos áll.
Szavát megtúlthatjátok,
Szellemét látom, ahogy
Merész sasként
Szégyenetek fölött köröz.
Még kezetekben van
A nyers megrohadt hatalom
Minden szabad szó,
Gőgösen nevet.
Még megtúlthatjátok a szót,
De szelleme már
Hazugságaitok fölött,
Mint szabad sas köröz.*

Ez egy idealista hitvallása, aki mindazonáltal tudja, hogy a szabad szó embereinek szenvedniük kell, és bizonyos körülmények között meg kell halniuk. Az, hogy a szabadság lelkét köröző sashoz hasonlíttja, egy

szép, magasztos kép. Mi svájciak ismerjük a köröző sast, az ember befoghatja és bezárhatja. Mi keresztények azonban ismerünk Egyet, aki a keresztben példa nélküli szabadságharcosként meghalt, és harmadnapon feltámadt.

A Feltámadott olyan világosságban lakozik amelyhez senki fel nem érhet. Őt semmilyen golyó el nem érheti, ezért a szabadság nála jó kezekben van. Mivel Krisztus feltámadt, a szabadságharcosok meghalhatnak, de a szabadság eközben győzedelmeskedik. A Szentírásnak van egy könyve, az Apostolok Cselekedetei, amelyik megmutatja, hogy Isten igéje, bár állandóan tiltják és eltapossák, mégis terjed tovább, mert Krisztus él, uralkodik és eljön. Amíg emberek hisznek a Feltámadottban – és Magyarországon vannak ilyen emberek – nincs sötétség Magyarország fölött: „Fölötted az Úr, és az Úr dicsősége“.

A szó és a hit szabadsága mellé kell az egzisztenciális szabadságnak is társulnia. Ott nemcsak a diákok harcolnak a szabadságért, hanem munkások és parasztek is, akik gondban vannak létbiztonságuk és mindennapi kenyérük miatt is. A kenyérért való aggodás a gazdagon megáldott Magyarország régi keletű. Jelen volt az már a feudális kor szegényes parasztkunyhóiban és a nagybirtokosok idejében is. A nagybirtokosok között az egyház volt a legnagyobb. Nem kevesen voltak, akik egy adott pillanatban fellelegeztek, és egy nagy munkás- és parasztállamról álmodtak, Oroszországról majd megoldást hoz a szociális kérdésekre. Ma már a legelmaradottabb ember is tudja, nemcsak Magyarországon, hanem az egész nyugati világban, hogy a bolsevizmus nem megoldás a szociális kérdésekre. Lehet, hogy győz az orosz katonai hatalom a diákok, munkások és parasztek felett Magyarországon, de eljárása az egész világ előtt soha helyre nem hozható vereség. Az ideológiák terén pedig elvesztett csata. Ezért nemcsak sötétség van Magyarországon felett.

Félelem és szorongás, szabadság a létbizonytalanságtól. Az is rossz, ha az embernek totalitárius rendszerben kell élnie... Olyan, mint amikor annak idején egy megbízhatatlan, rúgós, harapós lovon kellett ügetnie úgy, hogy az élete egyetlen pillanata sem volt biztonságban. A jogbizonytalanság, az önkényuralom félelmet szül nap-nap után. Most azon vagyunk, hogy magyar embertársainkért imádkozunk, hogy a félelem miatt ne hajljanak meg, hanem bízzanak Jézus szavaiban: „A világon nyomorúságokat lesz, de bízatok, én legyőztem a világot.“ Amíg Magyarországon csak egyetlen ember is hisz a félelem legyőzőjében, addig nem lesz teljes sötétség.

Részlet Walter Lúthi prédikációjából. Elhangzott 1956. nov. 6-án a berni Münsterben Magyarorszáért tartott istentiszteleten (Fürbittegottesdienst für Ungarn). Fordította: Nagy István, a KRE-TFK dékánja.